Yeni Aylık Sanat-fikir Dergisi

FIRAT

Tamer Gürpınar: Siyah - Beyaz

CENANİ DÖKMECİ — BAKİ SÜHA EDİBOĞLU — N. Yıldırım GENCOSMANOĞLU — KIRZIOĞLU M. FAHRETTİN — ERDAL CEYHAN Prof. Dr. AHMET NOYAN — Asst. Prof. KORKUT ÖZAL — ÖMER KAYAOĞLU — MUSTAFA KAYABEK — İZZET GÜNDAĞ — İSHAK HAKKI SUBAŞI — ORHAN İNCEOĞLU

SAYI 20 ŞUBAT 1964 100 Kuruş

HALİDE EDİP ADIVAR

Edebiyatımızın birçok türünde değerli eserler vermiş olan ünlü kadın yazarımız Halide Edip Adıvar'ı 9. Ocak. 1964 günü kaybettik.

Büyük sanatçı Halide Edip, 1884 de İstanbul'da doğmuş ve 1901 yılında Üsküdar Amerikan Kız Koleji'ni bitirmiştir. Bundan sonra özel olarak öğrenim yapan yazar 1908 de «Halide Salih» imzasıyla yazı hayatına atıldı. İstanbul'da bir süre öğretmenlik yaptıktan sonra, Beyrut ve Şam'da müfettişliklerde bulunmuştur. 1918 - 19 yılları arasında İstanbul Darülfünunu'nda Batı Edebiyatı dersleri veren Halide Edip, ilk kadın profesörümüzdü.

İstanbul'un işgali sırasında Sultanahmet Mitingi'yle halkı coşturmuş ve sonra ikinci eşi Dr. Adnan Adıvar'la birlikte Millî Mücadele'ye katılmıştır. Bu yüzden Kürt Mustafa Divan-ı Harbi'nin idamlarına karar verdiği altı kişinin içinde Halide Edip te yer almıştır.

1923 te Cumhuriyetten sonra yine eşiyle birlikte, İngiltere'ye, Amerika'ya ve Hindistan'a gitmiş, buralarda onbeş yıl kalarak dersler ve konferanslar vermiştir. 1939 da yurda dönerek İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nin İngiliz Edebiyatı bölümünü kurmuş (1940), 1950 - 54 döneminde de Millet Meclisinde İzmir'i temsil etmiştir.

Halide Edip Adıvar'ın belli başlı eserleri şunlardır :

Seviye Talip (1909), Harap Mâbetler (1911), Raik'in Annesi (1910), Handan (1912), Son Eseri (1912), Yeni Turan (1912), Ateşten Gömlek (1922), Vurun Kahpeye (1926), Zeyno'nun Oğlu (1928), Mev'ut Hüküm (1918), Dağa Çıkan Kurt — Hikâyeler — (1922), Sinekli Bakkal(*) (1936), Tatarcık (1939) Maske ve Ruh — Tiyatro eseri — (1945), Döner Ayna (1954), Âkile Hanım Sokağı (1958), Hayat Parçaları (1936), Türkün Ateşle İmtihanı (1962), Mor Salkımlı Ev (1963)

Yeni Fırat

(*) 1949 yılında 22'inci baskısı yapılan bu eser «1942 C. H. P. Roman Armağanı»nı kazanmıştır.

Yeni fırat

Aylık Sanat ve Fikir Dergisi

Yıl: 2 Sayı: 20
Şubat 1964

Sahibi

ve bu sayı için
Yazı işlerini yöneten
Sorumlu müdür:

FİKRET MEMİŞOĞLU

Sekreter:
İZZET GÜNDAĞ

Abone:

Yıllığı	12 TL.
Altı Aylığı	6 TL.
Yurt dışı yıllığı	24 TL.

Gönderilen yazılar basılsın basılmasın geri gönderilmez.

"Yeni Fırat" adı anılmadan dergiden yazı ve şiir alınamaz.

İlân ve Reklâm

Tam sayfa 1500 TL.
Küçük ilân ve reklâmların santimi 10 TL.

Yazışma ve para gönderme:
Fikret Memişoğlu, Avukat
ELÂZİĞ

İstanbul Temsilcisi:
Ömer Kayaoğlu, Tahtalı Bostan Sok. No. 1 Kuzguncuk

Dizgi ve Baskı;
Matbaa Teknisyenleri Basımevi
Bıçkiyurdu Sok. No. 12
Divanyolu - İSTANBUL

Çıkış tarihi: 29/2/1964

KIBRIS

İnsanı hayvandan ayıran şey, konuşması danışması değil, hakkı zulümden üstün tutabilmek gücüdür. İnsanlığın ideal şiarı budur ancak.

Fazilet mücadelesini yazan ve yapan, Kennedy arkadan atılan bir kurşunla vuruldu. Bu vuruluş Dünya'da büyük tepkiler yarattı. Bu tepki Kennedy'nin A. B. D. başkanı olmasından dolayı.. Fazilet mücahidi oluşu, ikinci plânda kalıyor. Kıbrısta da hak ve hürriyet mücadelesi yaparak arkadan vurulan çok. Ama bu vuruluşların tepkisi bir havuza atılan taş etrafındaki halkalar gibi dar. Çünkü bu şehitlerin hiç birisi bir devleti temsil etmiyor. Yalnız hak ve hürriyetin mücahididirler.

«Zulüm payidar olmaz». Bu gün bile olsa

yarın olmayacaktır. Zalimin ayakta duruşu, ne kadar direnirse direnşin uzun sürmez. Bu gerçeğin en çok savunucusu İngilizlerdir. Ama, milli menfaatleri bahse konu olduğu zaman diğer milletlerin hakları fantazi bir savunma konusudur onlar için. Siyasi tarihten bir sürü misal vermek mümkün. İçinde güneş batmayan İngiliz imparatorluğunun karanlığa doğru çöküntüsü, bu iki yönlü siyasettendir deniliyor.

Kıbrıs'taki İngiliz tutumu düşünülünce bu deyişle bir gerçeğin saklı olduğunu kabul etmek gerekir.

Kıbrıs'ın bize gelişi ve bizden gidişi, bütün sebepleriyle, bütün Türk halkınca bilinir. O kadar ki ilkokul çocukları bile yardımcı dergilerde bunları okuyup bir birine anlatmaktadırlar. Hakikatler meydanda olduğuna göre, diplomatik formüller, hakka perde çekemez. Tarih boyunca Kıbrıs topraklarında yatan şehitlerimiz sayıma vurulunca Kıbrıs'ı tutan rumlardan aşkın olduğu görülecektir. Kıbrıs'ta yaşıyanlarla, Türkiye'de yaşıyan Kıbrıslıların toplamı, yine Kıbrıs rumlarından fazla.. Nüfus bakımından yerin altındakiler ve üstündekiler bizi haklı çıkardıktan başka, dostluk anlaşmaları da bizi haklı kılmaktadır. Üç yüzyedi yıl fiilen ve müstakillen idaremizde kalan Kıbrıs, Çarlığın Anadolu'ya inmek arzusu önlensin, Dünya milletlerinin huzuru kaçırılmasın diye Kırım Savaşı'ndan sonra, eğemenliği bizde kalmak şartiyle, İngilizlerin işgaline terkedilmiştir. Bu terkediliş iade şartına bağlıydı. Kars, Ardahan ve Artvin Ruslar tarafından bize iade edilince Kıbrıs'ta bize iade edilecek, eskisi gibi fiilen de eğemenliğimize terkolunacaktı.

Kars, Ardahan ve Artvin sınırlarımız içine alındığı halde Kıbrıs'ın alınması, siyasî bir bahaneye bağlanır. Bu bahane 1914 savaşında İngilizlerle ayrı cephelerde bulunmamamızdan ibaret. İngilizlerin Kıbrıs'ı egemenlikleri altına alışı ve bize karşı antlarından cayışı, yalnız bu sebeptendir. Bu sebep bu gün artık, bahis konusu değildir ve olamaz. Çünkü İngilizlerle geçici düşmanlığımız, sürekli dostluğa çevrildi. Şimdi ayni safta bulunuyoruz.

İngilizlerin ada üzerinde üsden gayri bir iddiaları yok. Yunanlıların ve Kıbrıslı rumların ise ada üzerinde hiç bir hakka sahip olmadıkları gün gibi aşikâr. Değişen nüfus miktarı, nüfuz ısrarı için kimseye hak verdiremez. Aksi kabul edilse, Rusya'nın paramparça olması, İngilizlerin adaya çekilmesi gerekir. Kıbrıs'ta toprak mülkiyetinin çoğunluğu da Türkler'dedir. Yirminci asırda Kıbrıslı rumların davranışı ise, medeni ölçülere sığmaz. Bugün bize yapılan barbarlık, dün İngilizlere de yapılmıştı. Antlaşmaları bozan Anayasa'yı çiğniyen onlardır.

Bu hakikatler ortada iken, dün adanın tek sahibi olan İngilizlerin halkımızın hukukuna gösterdikleri saygıya karşı, bugün Makarios'un ve E. O. K. A. cıların gösterdikleri saygısızlığa nasıl göz yumuluyor.

Dünya'da adaletin ve medeniyetin temsilcisi olmak gayretiyle çırpınan İngiliz dostlarımızın, şartlar değiştiği için bozdukları ahitlerini, yine şartlar değiştiği ve geliştiği için düzeltmeleri gerekmez mi? Kaldı ki bu gerçeği ingiliz diplomatları bile itiraf etmiştir. Artık bunun muhasebesini yapmak bize değil, onlara düşer. Fakat buna rağmen, Londra,da hâlâ formül aramakla meşgul olunuyor.

Tarih, tarafsız olmadığı zaman bile, azınlıklara karşı gösterdiğimiz anlayışı, itiraf edememezlik edememiştir.

Fatih'ten Atatürk'e kadar bu gelenek devam edegelmiş ve devam ediyor. Dış siyasette «Yurtta sulh, Cihanda sulh» düsturu hak ve hürriyete karşı saygımızın ifadesidir.

BAYRAK

Bu dalga dalga kan, bu şahlanan hız,
Kır ata yol açan bir kızıl yele..
Göklere nakş olan bu ay, bu yıldız
Türkün ak alnında yanan meşale

*
**

Uçarken, akından akına dörtnal,
Orduya, odur yol gösteren kartal.
Bakanın alnına kan sıçrar al al
Olur gül bahçesi, gölgesi bile..

*
**

Tarihin burcunda, çıkan en uca,
Gül gibi, sığar mı ele avuca?
Şehitler bağında açan bu gonca
Uğrunda, verilmiş can güle güle.

*
**

Kan terle sulanmış, bu bir çiçektir
Bu, vatan bağrında çarpan yürektir.
Bazan bin ağızdan kopan bir tekbir,
Onunla iletir ışık yad ile..

*
**

Karanlık gecede, şafak söken bu,
Kafkas'dan, Kıbrıs'a rahmet döken bu.
Yoksa al bayrak mı gönül çeken, bu?
Bir elden emânet olan bir ele..

Cenâni DÖKMECİ

Bizden ayrılan bir çok azınlık bile, bizimle yaşadıkları günlerin insafına ve inkişafına hasret çekmekte olduğuna göre hakkın zulme galebesini sağlamak, her insan topluluğu için ödenmesi gereken borçtur. Ne pahasına olursa olsun, hakkımızı almakta kararlı bulunduğumuz bilindiği halde, Medeni Dünya'nın kayıtsızlığına mukayyed olmamak elden gelmiyor. Hakkın sulh yoluyla verilmesi ve alınması mümkün iken bunda kayıtsızlık ve anlayışsızlık göstermek, fazilet mücadelesine yakışan hallerden değil. Kennedy'nin ölümüne üzülüşümüz, biraz da hissikablelvuku olmalı.

Şairin hakkı var :

Hâlikın na mütenâhî adı var, en başı hak;
Ne büyük şey, kul için hakkı tutup kaldırmak.

YENİ FIRAT

HALİDE EDİB ADIVAR

Baki Süha EDİBOĞLU

Yıl 1919... Haziranın altısı. Otuzbeş yaşında, genç bir kadın, üç beş arkadaşı ile birlikte Fuat Paşa türbesi sokağından Sultanahmet meydanına doğru koşarcasına ilerliyorlar. Genç kadının kalbi, o kadar helecanla çarpıyordu ki, yürürken adeta sallanıyordu. Fakat meydana gelip de ikiyüzbinden fazla kalabalığı görünce, ruhuna garip bir sükûn hakim olmaya başladı. Sultanahmet camiinin minareleri - genç kadının o günkü ifadesiyle söyliyelim - mavi boşluğa yükselen ilâhi bir sanatkârın elinden çıkmış beyaz neyler gibi idi. Bu sıcak, berrak haziran sabahında ruhlar kara, kapkara bir günü yaşıyordu. Minarelerin şerefelerinden siyah bayraklar sarkıyordu. Camiin önünde yüksek bir kürsü vardı. O da siyah bir örtü ile kapalı idi.

Genç kadına, cepheden dönen üniformalı zabitler, genç Darülfünunlular, kalabalığın arasından yol açarak kürsüye çıkardılar. O günkü meşhur Sultanahmet mitingi, bütün bir garp âleminin, daha doğrusu garb hükümetlerinin Türklüğe karşı takındıkları tavrı, anavatanımızı paylaşma ağır ağır yok etme kararlarını ve Wilson prensiplerinin bizim egemenliğimizi ezmek istiyen on ikinci maddesini protesto etmek maksadı ile tertiplenmişti.

Genç kadın hatip, irticalen söylediği heyecanlı nutuk ile, o muazzam kalabalığı, asil duygularla kâh coşturuyor, kâh ağlatıyor ve şu iki esas üzerinde iki defa yemine davet ediyordu :

1 — İnsanlık ve adalet esaslarına sadık kalmak

2 — Herhangi şartlar altında olursa olsun, hiçbir kuvvete boyun eğmemek.

Bu iki ahde binlerce ses, bir uğultu halinde «yemin ediyoruz» diye cevap veriyordu.

Daha o zaman, bugünkü Birleşmiş Milletler ruhuna uygun bir anlayış içinde konuşan genç hatip «Milletler dostumuz, hükümetler düşmanımızdır.» diye haykırıyor ve bu suretle emperyalist emeller peşinde koşan maceracı hükümetlerin halkını uyarmaya çalışıyordu. Ve nihayet diyordu ki, Türklüğe karşı, insanlığa karşı haksızlık edenler, gün gelecek yine kendilerinin kuracakları, insanlık hak ve şereflerini koruyan âdil mahkemelerde yargılanacaklardır.

Yakın tarihimizin kara günlerinde bir bomba gibi patlıyan bu nutku, iki gün evvel toprağa verdiğimiz Halide Edib Adıvar söylemişti.

Daha dört ay evvel Lâlelide Haznedar sokağındaki evinde yaptığımız bir sohbet esnasında bana Sultanahmet nutku için şunları söylemişti :

«— Sultanahmet meydanında konuşan ben değildim, benim lisanımda o gün milletim konuşuyordu.»

Ve arkasından hemen bir hâtırasını anlattı :

«— Rahmetli Adnan Adıvar, benimle Rauf Orbaya takılmaktan pek hoşlanırdı. Bir gün dedi ki : «Rauf Bey, Akdenizde bir bomba patlattı, sen de Sultanahmet meydanında bir nârâ attın, hâlâ aksisedasını duyuyoruz...»

Halide Edib Adıvarın, hayat ve sanat hikâyesi böyle bir yazının içine sığacak kadar kısa ve mahdut cepheli değildir. Elli yıllık roman ve küçük hikâye edebiyatımıza getirdiği yenilikler, sadece küçük bir cildi dolduracak kadar büyük-

tür. Garp tekniği içinde, ince kadın hislerini ve toplumumuzu, insancı ve medeniyetçi fikir kesafetiyle işlemiş, zaman zaman çetrefil bulduğumuz türkçesi ile her satırında kendi damgasını taşıyan bir üslûp yaratmıştır. Ateşten Gömlek romanından Sinekli Bakkala kadar geçirdiği bütün bir yazı hayatı devresinde değişmiyen bir tek Halide Edib vardır; en romantik paragraflarında bile fikri ve sağduyuyu feda etmiyen ve hattâ bazan bu yüzden türkçesini zedeliyen bir yazar.

Uşakîzade Halit Ziya ile kapanan şairane roman edebiyatımıza, ilk gerçekçi ve etütçü batı ekolünü kendine hâs bir anlayış içinde getiren odur. Küçük hikâyelerinin pek çoğu bir fotoğraf sadakati ile yazılmış sürükleyici röportajlar gibidir. İstiklâl Savaşı sıralarında yazdığı «Dağa Çıkan Kurt» adlı büyük hikâyesi ve «Vurun Kahbeye» adlı romanı, Anadolunun o günlerdeki gerçek ve fakat destanlarla dolu ama yüzde yüz toplumumuzu aksettiren eserleridir.

Halide Edib, hiç mi hayalci değildi? Şüphesiz hayır. Fakat o, gerçeklere bir hayal güzelliği, hayal pırıltısı vermesini bilen sihirbaz bir üslûpçu idi. Kalb Ağrısı, Zeyno'nun Oğlu ve Sinekli Bakkal adlı romanlarında yaşattığı mahalli tiplere, vakit vakit derin bir tahlil ve terkip havası içinde, gerçek yaşantılarını bozmadan hayal paletinden renkler ve çizgiler katmış, fakat hiçbir zaman bu usta kompozisyon realizmin aleyhine olmamıştır.

Bütün küçük hikâye ve romanlarına toplu olarak bakıldığı zaman görülür ki geniş anlamda bir insanlık sevgisi, hak ve adalet fikri Halide Edibin başlıca kaygusu olmuştur. Tabiî, içtimaî ve siyasî şartların insanoğluna reva gördüğü haksızlıklar, baskılar ve zulümlerin, ancak medeniyetçilik ve adaletçilik fikrinin ağır basması ile, yok edilebileceği kanısı, onun belki de biricik imânı idi.

Son yıllarda artık sekseninci hayat basamağına yaklaşan Halide Edib'te, bütün mücadelelerinde başarıya ulaşmış bir mutlu insanın huzuru, vazifelerini tamamlamış onbaşı Halidenin güvenliği vardı. Onun için çocukluk ve gençlik hâtıralarını bir yarı rüya içinde yazıyor, artık edebiyatı edebiyat için yapıyordu. Son buluşmamızda bana :

«— İçimde, mor salkımlı bir ev var, Beşiktaş taraflarında idi. Çocukluğum, o evde geçti, gittim aradım, bulamadım, yanmış... Onu yazacağım» diyordu. Nihayet onu da yazdı. Çocukluk ve gençlik anılariyle dolu bir kitap.

Halide Edip, öyle sanıyorum ki, çok sevdiği eşi Adnan Adıvar'ın yanına huzur içinde gitmiştir. Çünkü, iki gün önce cenazesinin arkasında yürüyenlerin çokluğuna ve çeşitliliğine bakınca, onun bu ülkeye ve bu ülkeden bütün dünyaya yayılan hizmetlerinin ne kadar geniş ve değişik yönleri kapsadığını derhal anlamak mümkün oluyordu. Onbaşı Halide Edibi, şanlı askerlerimiz, edip ve romancı Halide Edibi yazarlarımız, gazeteci ve mücadeleci Halide Edibi gazetecilerimiz, profesör Halide Edibi Üniversitelerimizin profesör ve öğrencileri, Atatürkçü, inkılâpçı, halkçı Halide Edibi de bütün halkımız gözyaşları içinde takip ediyordu.

(Cumhuriyet; 12. 1. 1964)

KANLI KIBRIS

BİR ŞAHLANIŞIN DESTANI

Özker Yaşın'ın Kıbrıs Türklerinin saldırgan Rumlara karşı kahramanca savunmasını dile getiren, ateş hattında yazdığı destan Varlık Yayınları arasında çıktı. 2 lira

Bütün geliri Kıbrıslı şehit kardeşlerimizin aileleri yararına Kızılay'a verilecek olan bu kitabı toptan alacak okullar Varlık Yayınevi'ne karşılığında yalnız Kızılay makbuzu gönderebilirler.

Sürüç Kalesi Önünde

Haçlı'ların elinde bulunan Sürüc kalesini fethetmek için, Balak Gazi beşyüz atlısıyla kale önüne geldi. Hücuma geçmeden önce, nasıl döğüşülmesi gerektiğini şöyle anlattı :

Titremeli felekler
Tekbir sesinden.
Nal şakırtılarından
Dünya göçmeli.
Yeleden kanatlarla
Uçarken atlar;
Kargılar göğüslerde
Hedef seçmeli.
Yaylar gerilmeli ta
Kırılasıya
Oklar yedi kat zırhı
Delip geçmeli.
Kabzalar kavranmalı
Bismillâh ile,
Kılıçlar dokuz gövde
Birden biçmeli.
Ve kırk batmanlık gürz küffar içinde
Meydân açmalı!..
Palalar savrulmalı
Sağ, sol demeden;
Omuzlar üzerinden
Başlar uçmalı.
Zülfikâr aşkına cümle pusatlar
Al kan saçmalı...
Nağralar öylesine
Gür atılmalı
Ki ilk hamlemizde
Düşman kaçmalı
Türkmen yiğitleri
Hilâl uğrunda
Şehitlik şerbetini
Tas tas içmeli

*
**

Bir velvele koptu atarken şafak
Uçtu beşyüzatlı, en önde BALAK.

N. Yıldırım GENCOSMANOĞLU

Harput Tarihini Aydınlatacak
Dokunulmamış Kaynaklar : 3

Sâlnâmeler ve 1871 Sâlnâmes'inde Harput Sancağı

KIRZIOĞLU M. Fahrettin

(Ankara'ya rahmetli Ağabesini gömmek gibi cidden «çok hazin bir vesileyle» gelip bizimle görüşemeden döndüğünü özürle bildiren mektubunda Sayın Memişoğlu, «Yeni Fırat»a yazı göndermemizi istiyor. Anadolu'da örnek olarak tutuşan millî - kültür meşalelerimizden birisi sayılan «Yeni Fırat» a karşı - karınca kaderince - vazifemize devam edeceğimizi sayın okuyuculara arzederken, Aziz Memişoğlu'nun Ağabeği'sine Ulu - Tanrı'dan yarlığamalar dileriz. Kırzıoğlu)

Harput/Elâzığ tarihiyle uğr şa la ın ve bu arada Sayın Sunguroğlu'nun gözünden kaçan değerli kaynaklardan biri de, Tanzimat'ın getirdiği yenilikler arasında çok güzel bir eser olan, «*Sâlnâme*» adlı resmî bilgiler ve haberler ile istat'stikler dergisidir. İlki, 1262 (1846) da çıkan ve 1908 Meşrutiyetine değin İstanbulda düzgünce basılan «*Devlet Sâlnâmesi*» adlı yıllıklarda, bütün 63 yıllık Osmanlı mülkî düzeni ile idareci ve memurlarının Vilâyet, Sancak/Livâ, Kazâ/İlçe ve Nâhiye/Bucak adlarına göre yerlerini, isimlerini ve sıfatları ile - varsa - rütbe ve ilmiyye derecelerini bulmak mümkündür. Harput için de, vaziyet böyledir. Sultan Aziz çağında, 1867 den itibaren Anadolu ve Rumeli ile İmparatorluğumuzun arapça konuşan ülkelerinde de birer resmî «*Vilâyet Gazetesi*», il merkezlerinde kurulan gelişen ve birbirleriyle yarışan araştırma ve bilgi artımı ile çıkan birer «*Vilâyet Sâlnâmesi*» basılırdı. 93 (1877) Felâketimiz üzerine birkaç yıl düzeni bozulan ve basılamayan «Vilâyet Sâlnâmeleri», sonradan yine çıkmış ve 1908 Meşrutiyetine doğru, en olgun biçimlerini almıştır.

«Devlet» adına İstanbul'da ve «Vilâyet» adına Vilâyet Merkezi her şehirde çıkan bu iki türlü yıllıktan başka, «Şer'iyye'nin «*İlmiyye Sâlnâmesi*», «Harbiye» nin «*Sâlnâme-i Askerî*», Deniz Kuvvetleri Bakanlığı olan «Bahriye» nin «*Bahriyye Sâlnâmesi*» gibi o zamanki ayrı bakanlıklara ait yıllıklar çıktığı gibi, büyük gazete ve dergilerimiz de kendi ölçüleriyle ayrı ayrı («Serveti - Fünûn» gibi) Sâlnâmeler çıkarmışlardır. Bunlardan Harput/Elâzığ'ın yakın tarihini aydınlatacak olanlar : «*Devlet Sâlnâmeleri*» ile, «*Diyârbekir Sâlnâmeleri*» ve Harput'un müstakil Sancak ve sonra «Vilâyet» oluşundan sonra çıkan «*Ma'mûretü'l - Azîz Sâlnâmesi*» ile «*Askerî Sâlnâmeler*» dir. Bu sonuncusunda, Harput bölgesindeki askerî birliklerin merkezleri, adları, zâbitleri ve «Hamidiye Hafif Süvârî Alayları» tanıtılmaktadır. Ne yazık ki, bugün yeni başkendimiz Ankara'daki resmî kütüphanelerimizde bile bu anılan Sâlnâmelerin kolleksiyonları yoktur. Ancak, İstanbulda Diyarbekirli rahmetli Ali Emirî Efendi'nin «MİLLET KÜTÜPHANESİ»ndeki «Sâlnâmeler Kolleksiyonu»nda ve Bayezid'deki «BELEDİYE/İNKILÂP KÜTÜPHANESİ» nin yine «Sâlnâmeler» bölümünde bunların bütününü bulmak mümkündür. Bu yüzden, gerek eski harflerle 1928 yılına değin, gerekse ondan sonraları yine yazımız ile çıkan bölge ve vilâyet tarihleri ile umumî bilgi kitaplarını hazırlıyan şahıs ve hey'etler, İstanbul'da bu iki kü-

BENEK

İlk etki
geldi kokusuyla sınırlardan
oldu elmanın üzerinde bir benek
ben şimdi böceklerin hırsını duyuyorum.

Bölgeler geçtik arabalarla
ellerimizde sepetler
biz onları bataklıklardan getirmiştik
içine yalnızlığımızı koymuştuk
yine bizimle birlik
yine dağlar dumanlı.

Birgün olur eritir beni de
seni de yaratan toprak
uzat ellerini, çıkar denizlerden
böcekler ağızlarını
açtı açacak...

Erdal CEYHAN

tüphaneye başvuramadıkları için, bunlardan faydalanamamışlardır. Ankara'da «MİLLÎ KÜTÜPHANE»de ve «TÜRK TARİH KURUMU KİTAPLIĞI»nda da, dağınık olarak bu Sâlnâmelerin sayıları vardır. «*Diyarbekir Sâlnâmesi*»nin eksik bir takımı da DİYARBAKIR KÜTÜPHANESİ'ndedir. Cumhuriyet çağında da, eski ve yeni harflerle «*Devlet Sâlnâmesi*»nin çıktığını biliyoruz. İstanbulda basılan «*1927 Urfa Sâlnâmesi*» ile Ankara'da bastırılan «*1936 Diyarbekir Yıllığı*», kendi çeşitleri arasında örnek ve mükemmel birer Anadolu bölge yıllıklarıdır.

Anadolumuzdaki il merkezlerinde bulunan «*Kültür Derneği*» ve «*Halkevi*» ile Belediye ve Ticaret Odası gibi teşekküller, kendi bölgelernin 1851 den beriki idarî, iktisadî, içtimaî, coğrafî ve tarihî bilgileri ile yüzde doksanı yerli ve eşraftan olan memurlarını tanıtan bu «*Sâlnâme Kolleksiyonları*»ndaki ilgili sahifelerin fotokopilerini elde ederek şehirlerindeki resmî kütüphanelere maleder ve yetkililere de yeni yazıya geçirilmiş ve açıklanmış bölümlerini hazırlatırlarsa, memleket kültürüne büyük hizmette bulunmuş olurlar. Bu gibi malzeme tüm olarak elegeçirildikten sonra, yeni yeni bölge «*Yıllıkları*»nın hazırlanması da kolay olur.

Gerekli gördüğümüz yukarıdaki tanıtmadan sonra, h. 1288 (1871) yılı Martında çıkan III. «*Sâlnâme-i Diyarbekir*» adıyla «Diyarbekir Litografya Matbaası»nda basılan taşbasması 220 s. lik

Vilâyet Sâlnâmesinden «MA'MÛRETÜ'L-AZÎZ SANCAĞI»na ait türlü bilgileri örnek olarak aktaracağız. Bu sırada «Diyarbekir Vilâyeti Vâlisi», Sancak merkezini yolu yamaçlı ve gelişmesi âdeta dondurulmuş bulunan Harput'tan *«Ağavât Mezre'ası»* denilen çiftliğe indirterek buraya çağın padişahının adıyla *«Ma'mûretü'l-Azîz»* (*-Azîz - Bayındırlığı/Aziz* -- Şenliği) adının verilmesine sebep olan Karslı Hatunoğlu *Müşîr* (Mareşal) *Kurd - İsmail Hakki Paşa*'dır. *Ma'mûretü'l-Aziz* - ki, 1937 ye değin kullanılan «Elaziz» vilâyet adı bunun kısaltılmışından ibarettir - Mutasarrıfı, «Rumeli - Beğlerbeğisi» payesinde *Hüseyin Hamîd Paşa;* Nâibi (Yargıcı), *Yusuf Âgâh Efendi;* Muhâsebecisi (Maliyeye bakan), *Behcet Efendi;* Müftîsi, *El - Hâc* (Hâcı) *Ali Efendi;* Tahrirat Müdiri (mektupçusu), *Şerif Efendi.* Şimdiki İl Genel Meclisi'nin işini gören «Meclis-i İdâre-i Livâ» da, yukarıdaki beş kişilik «tabi'î azâlar» dan başka, «Seçilmiş azâlar»dan iki Türk : «Kapucubaşı» rütbesinde *Mustafa Beğ* ile *Ahmed Ağa,* iki Ermeni : *Keğork Efendi* ile *Agob Efendi;* Başkâtip, *İbrahim Efendi;* refiki (yardımcısı) *Ömer Efendi.* Ayrıca, Sancağın *Hukuk Temyiz Meclisi*'nde 4 Türk, 3 Ermeni ve kâtipliğinde 2 Türk *Sancak Ticaret Mahkemesi*'nde 5 Türk, 3 Ermeni; Reisi «Kapucubaşı» rütbeli *Ömer Ağa* olan şehir Belediyesi'de 5 Türk 4 Ermeni üye ve memur adı var.

Ayrıca, *Sancak Muhasebesi* (Maliyesi) *Kâtipleri* 9 kişi (hepsi Türk); *Tahrirat Kâtipleri,* 2 Türk; *Mübeyyizler* (daktilo gibi hazır yazıyı temize geçen güzel yazılılar), 5 Türk; *Mukayyidler* (gelen - giden evrakı numaralayıp yazanlar), 4 Türk olup, hepsinin adları verilmiştir.

Ma'muretü'l-Aziz Sancağı'na bağlı Kazâlar'dan Palu ile buraya bağlı Nahiyelerden *Çabakcur* (Bingöl) ile *Karabegân*'ın idarecileri ve memurları; *Keban Madeni Kazası* ile buraya bağlı *Çemişkezek Nahiyesi Arabgir Kazası* ile buraya bağlı *Arguvan Nahiyesi; Egin* (Kemaliye) *Kazası* ile buraya bağlı *Ağın Nahiyesi*'nin idareci ve memurlarının adları ile rütbe ve payeleri de belirtilmiştir (uzamasın diye buraya almadık). *Süvari* ve *Redif* (İhtiyat) bölük ve taburlarının bu sancaktaki yerleri ile adları da anılmıştır. *«Vilâyet Müfettişleri»*nden bu Sancağa bakan 5 kişinin ve kaza ile nahiyelerdeki *Rüsûmât Memurları'ndan* 15 kişinin, türlü Hıristiyan mezhepleri büyüklerinin, *Telgraf Memurları*'nın, *Posta Müdürü* ve *Arazi Memurları*'nın, *Evkaf* ve *Nüfus Memurları*'nın, *Sandıkeminleri*'nin de adları verilmiştir.

1871 deki Rüşdiye Mektepleri
(Ortaokullar)

1288 (1871) Diyarbekir Sâlnâmesi'nde, Ma'mûretü'l-Azîz Sancağında şu dört Rüşdiye Mektebi'nin (Ortaokulu'nun) bulunduğu yazılıdır :

1) *Mamuretülaziz Rüşdiye Mektebi,* mekteb-i mezkûr, mahallin (yerli) ashâb-i hamiyyeti marifetile yeni yapılmış olmağla, henûz, güşâdı icrâ olunmamışdır (bu yüzden Muallimin adı ve talebe sayısı bildirilmemiş);

2) *«Arabgir Rüşdiye Mektebi,* güşâd olunmuşdur; (muallimi) *Mustafa Fevzi Efendi»*;

3) *«Keban - Madeni Rüşdiye Mektebi,* emri inşâ der-desti ikmâl olduğu, mahallî iş'ârâtdandır»;

4) *«Egin Rüşdiye Mektebi,* güşâd olunmuşdur; (muallimi) *Hâfız Mehmed Efendi»*dir.

«İşbu mektebler bu sene (1870 yılında) yapılmış ise de, daha adedi şagirdân malûm olmadığından, bilûfihi Ta'âlâ, gelecek sene Sâlnâmesine derc ve ilâve olunmak lâzımgelür.»

KIRZIOĞLU M. Fahrettin

T A Ş

«Atarlar seng-i-târîzi
dirahd-ı-meyvedâr üzre»

Prof. Dr. Ahmet NOYAN

Taş deyip geçmeyin. Öyle meziyetleri vardır ki : Evinizin temelini tutan o. Rahat yürüdüğünüz yolun altında o. Parçalanıp toprak olan, bitkiye, meyveye gıda olan o. Bu yoldan vücudumuza giren, hücrelerimizi yaşatan, Dünyanın yaşını bildiren, aydan koparılıp tetkik edilmek istenen hep o. Çok işler görür taş!

Fakat, kullanılmasını bilmiyen elinde, meyveli ağaca atıldığı zaman, çok zararlı olan gene o!. Öyle bir cemiyet içinde yaşıyoruz ki, her meyveli ağacı taşlıyorlar. Nerede, bir genç istidat belirse, fidan söker gibi vicdansızca, hoyratca mahvediyorlar. Meyvesiz misiniz? Kimse sizi taşlamaz, Rahat, huzur içinde, silik, soluk yaşar gidersiniz. Meyve vermiye görün; taş kalbinize saplanır.

Bilmem ne kadar zaman evveldi, hamallık boyacılık yaparak hayatını kazanan, okumaya çalışan bir çocuk, akıllı bir çocuk, fevkalâde başarı ile üniversiteyi bitirir, başarılı bir hayat adamı olur. Daha otuzunda iken Şikago Üniversitesine rektör namzedi gösterilir. Gazeteler öylesine taşlamaktadırlar ki delikanlıyı... kıyasıya. Fakat gene de rektör seçilir. Rektörlüğün kendisine tevdiî merasiminde bulunan babasına bir dostu, «gazetelerin, oğlunuz hakkında yazdıklarına çok üzüldüm» der. Kim bilir hayatta meyvesi yüzünden ne kadar taşlanmış olgun baba gülümseyerek, «üzülmeyin, meyvesiz ağacı kimse taşlamaz» diye cevap verir.

Görmemişler, öğrenmemişler, aç-gözlü soysuzlar, taşlar meyveli ağacı, Açgözlü adam, büyümüş, azametli ağacın meyvesini taşlayamaz. Cılız varlığı ona taş ulaştıramaz da ondan. O, daha iyi meyve veren genç ağaçlara musallat olur. Dayanağı azdır genç ağacın; bazan kırılır bu taşlarla. Fidansız, meyvesiz kalır bir gün memleket. Hernasılsa taşlamalara dayanıp ta büyüyen azametli ağaçlar da birgün ihtiyarlar ve çökerler. Sonra?... Sonra ne olacak... kısır bir memleket kalır ve açgözlünün çocukları açlıktan ölür. Daha kötüsü bir gün, «Eller gider Mersine, biz gideriz tersine» atasözünü «Eller gider Ay'a biz gideriz yaya» şekline sokmaya mecbur oluruz.

Açgözlünün bir vasfı daha vardır. O, rütbeyi hakkı olana değil de, ardından zağarlık yapana verir.

Açgözlü bir süre için kendini bir kıymetmiş gibi göstererek şişirilmiş balon misali yükselebilir. Fakat etrafı onun kıymet derecesini anlayıverince de aniden patlayan balon gibi sönüverir. İkbal ile tavazuu bağdaştıramayan, ne oldum delisi bu türlü kimseler nazarında kendi yaptıkları her şey, başkalarının yaptıkları hiçbirşeydir.

Aziz gençler, açgözlüye meyve taşlatmayın. İnsanlığa olan borcunuzun önemli kısmını böylece ödemiş olursunuz. Deyin ki ona, «Açgözlü soysuz! fidanları taşlayan kolun kırılsın!»

TÜRK EDEBİYATI
1964
Yeni Türk Edebiyatının bir yılını elinizin altına getiren antoloji
De Yayınevi, Vilâyet Han — Cağaloğlu/İstanbul

Keban Barajı ve Aşağı Fırat
Havzası Kalkınması Hakkında
MUHTIRA II

KEBAN BARAJI HAKKINDA

Asst. Prof. Korkut ÖZAL
Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Türkiye'nin halen en mühim ve en büyük yatırım projesi olan Keban Barajı üzerindeki çalışmalar çok ileri bir safhaya ulaşmış bulunmaktadır. Projenin finansman temaslarının başlıyacağı bu sırada baraj ve Hidro - elektrik santralının gerek Türkiye ve gerekse Fırat nehri ile ilgili diğer memleketler için ifade ettiği mâna ve taşıdığı ehemmiyetin kısaca belirtilmesi faydalı olacaktır :

1 — Barajın öncelikle ele alınmasının sebebi :

Keban barajı'nın sağlayacağı faydaların başında elektrik üretimi gelmektedir. Türkiye'de bütün üretim toplamı halen yılda üç buçuk milyar kilovat saat civarındadır. Ve maalesef bu bakımdan dünyanın en geri memleketlerinden birisiyiz. Nüfus başına düşen üretim bizde 120 kilovat saat kadardır. Halbuki bu miktar Yunanistan'da 280, Yugoslavya'da 498, Fransa'da 1420, İngiltere'de 2020, Norveçte 7400 dür. İhtiyaç ve talep ise bizde gittikçe artmaktadır. Plânlama dairesinin rakkamlarına göre, yılda yüzde 13 - 14 oranında bir talep artışı vardır. Biz her yıl 400 milyon kilovat saat yeni üretim yapmağa, her yıl Hirfanlı gibi bir baraj servise ve istihsale sokmağa mecburuz.

Diğer taraftan Türkiye'nin millî gelirinde sanayi gittikçe ehemmiyetli bir yer işgal etmektedir. 1948 yılında sanayi gelirleri millî gelirin % 14'ünü teşkil ederken bu rakkam 1961'de % 23'e ulaşmıştır. Önümüzdeki yıllarda bu artışın devam ederek 1977 senesinde % 40'a ulaşacağı tahmin edilmektedir. Sanayiin en mühim temel unsurlarından birini hiç şüphesiz ki enerji teşkil eder. Ortalama değerlerle sanayi istihsâlindeki % 1 nisbetindeki bir artışa elektrik enerjisi istihsâlinde %1,1 - 1,2 bir artış refakat etmektedir. Nitekim geçmiş yıllardaki sanayi gelişmesine paralel olarak elektrik enerjisi istihsâli 1950 - 1962 seneleri arasında % 450 nisbetinde bir artış göstermiştir. Başka bir ifade ile Türkiye'nin enerji istihsâli her 5,5 senede bir iki katına çıkmıştır. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Plânı projeksiyonlarına göre 1975 yılındaki enerji ihtiyaçları 1962 yılına göre % 490 nisbetinde bir artış gösterecektir. Çok sür'atlı bir tempoya sahip olan bu artış halen devam etmekte ve enerji ihtiyacının % 67'sini kullanan Kuzey - Batı sisteminde enerji sıkıntısı şimdiden kendini göstermektedir. İhtiyaçların karşılanması için yapılan etüdler Türkiye'nin bilinen termik ve hidro - elektrik kaynaklarının hepsine teşmil edilmiştir. Kuzey - Batı, Batı ve Doğu Anadolu enterkonnekte enerji sisteminin 1973 senesindeki ihtiyaçları 9,7 milyar kw saattir. Bu ihtiyaç o kadar büyüktür ki, bunun karşılanması için mevcut üretime ilâveten meselâ 25 adet Hirfanlı Santralı büyüklüğünde santrale ihtiyaç bulunmaktadır. Bu kadar büyük olan ihtiyacı en ekonomik olarak karşılayacak hal tarzı ise, yapılan etüdlerin sarih ve kesin bir şekilde ortaya koyduğu üzere, Fırat nehri üzerindeki Keban Barajı ve santraline istinat etmektedir. Dolayısiyle baraj ve santralin acele ele alınması ve en kısa bir zamanda hizmete konulması Türkiye'nin sanayi kalkınmasının başarı ile gerçekleştirilmesi için elzemdir. Yapılan etüdler baraj in-

şaatının 1964'de başlıyarak 455 bin kilovat takatındaki 3 ünitenin 1970 ilkbaharında servise konulmasının mümkün ve zarurî olduğunu göstermektedir.

2 — Keban Projesinin diğer faydaları :

Türkiye'nin enerji ihtiyaçları bakımından öncelik kazanmış olan Keban Projesinin bir çok sahalarda en az bu kadar mühim diğer faydaları da bulunmaktadır. Avrupa İktisadî İşbirliği Teşkilâtı (O.E.C.D.) tarafından 1960 - 1961 yıllarında Türkiye'nin ihracatını geliştirme maksadı ile yapılan bir etüdün gösterdiğine göre, Keban'da üretilecek ucuz ve bol enerji bu civarda geniş bir metalurji sanayiini geliştirebilecektir. Bakır, demir, krom, superfosfat ve karpit olarak belirtilen bu sanayi dallarının kurulması için takriben 100 milyon dolar yatırıma ihtiyaç vardır. Bu yatırıma karşılık Türkiyede döviz muvazenesine senelik faideler 115 milyon dolar olarak görülmektedir. Bu, Türkiye'nin ortalama ihtiyaçlarının takriben % 35'idir. Bu sanayiin senelik enerji istihlâki 1,8 milyar kilovatsaat olarak tahmin edilmiştir. Keban'daki ucuz ve bol enerjinin alüminyum tasfiyesi gibi bol enerjiye ihtiyaç gösteren sanayii de muazzam ölçülerde buraya celbedileceği yapılan temaslardan anlaşılmaktadır. Böyle bir gelişme ise Keban mansabındaki büyük enerji imkânlarının çok daha erken olarak tahakkukuna lüzum gösterebilecektir.

Elektrik İşleri Etüd idaresi ile Etibank tarafından hazırlanan bir raporda da bu konu ele alınmıştır. Sanayi Bakanlığı Enerji dairesi ise pek haklı olarak Keben konusunu Elektro - metalurji konusu ile beraber mütalâa etmekte, Kebandan sonra bu sanayiinin de hemen kurulmasına geçilmesini savunmaktadır. Bu gün biz bu madenleri ya ham cevher olarak satarız yahut oldukça iptidai usullerle yarı mamül hale getiririz. Halbuki ucuz enerjiye kavuşan memleketlerde elektro - metalurji sanayii, o memleketler için büyük imkânlar sağlamıştır. Bunun için en iyi misal Norveçtir.

Norveç'te demir ve çelik istihsali doğrudan doğruya elektriğe dayanır Büyük ölçüde ferro - krom, ferro - manganez, ferro - silikon gibi demir alyajları ile alüminyum ve nikel başlıca ihracatını teşkil eder. Elektro - kimya sahasında ise Norveç öncüdür. Ve bu sahadaki Norveç firmalarının listesi pek uzundur. 1958 senesi rakamlarına göre, Norveç'de on iki milyon sterling değerinde muhtelif demir alyajları, 19 milyon sterling değerinde alüminyum, 14 milyon sterling değerinde nikel, 18 milyon sterling değerinde azotlu madde istihsal edilmiştir. Yalnız bunların bizim paramızla tutarı bir buçuk milyar liradır. Norveç'in elektro - metalürji ve elektro - kimya sahasında harcadığı elektrik enerjisi 10 milyar kilovat saattır. Yani bizim bugün bütün memleketteki elektrik üretimimizin üç misli civarındadır. O zamandan bu yana Norveç'te bu sahada yeni gelişmeler olmuştur. Norveç'in maden cevherlerinin çoğunu da sair memleketlerden, meselâ krom ve manganezi Rusya'dan demirin bir kısmını İsveç'ten satın alarak işlediğini de ilâve edelim.

EİE ile Etibank'ın yukarıda anılan raporuna göre, Maden bakır işletmesinde 340 milyon lira civarında bir yatırımla kurulacak elektro - metalurji tesisinde, yılda 18.000 ton elektrolitik bakır, 600 ton kobalt, 3300 ton çinko, fırın gazlarından 500.000 ton süperfosfat gübresi ve sülfrik asit, 150.000 ton demir istihsâl etmek mümkündür. Böyle bir işletmenin yılda brüt geliri 43 milyon dolardır. Böyle bir işletme ilk kademede 400, tevsiinden sonra 800 milyon kilovat saat enerji harcıyacaktır.

Aynı raporda, dünyanın en zengin yataklarından biri olan Gulemandaki

YABAN BAHÇE

Mekân tuttuk civarını,
Seyreyledik baharını.
Açılmayınca kapısı
Aştık bahçe duvarını.

Hamken taşlayıp düşürdük,
Etek dolusu döşürdük.
Neler etti bize heves :
Yavan sularda pişirdik.

Kimi ekşi, kimi koruk;
Tad birikti buruk buruk..
Belirtisi gözdeki nem,
Dilde, dudaktaki yarık.

KAYAOĞLU deme sırrı
İçinde büyüsün gayrı.
Baharla güz bir değilmiş :
Çiçek ayrı, meyva ayrı

Ömer KAYAOĞLU

işletmede, Keban enerjisinin 600 milyon kilovat saatını buraya vermek ve 110 milyon lira yatırım yapmak suretiyle bir ferro - krom tesisi kurulması bahis konusudur. Tesis yılda 100.000 ton krom cevheri işleyecektir. 40.000 ton ferro - krom ve 20.000 ton karpit verecektir. Tesisin bilahere yılda 200.000 ton cevher işleyecek hale getirilmesi düşünülmektedir. Biz halen kromu cevher olarak satabildiğimiz zaman tonunu 30 dolara vermekteyiz. Halbuki ferro - kromun tonu 500 dolardır. 2700 kilo cevherden ise bir ton ferro - krom alınır. Tesisin ilk kademede gelirinin 23 milyon dolar olacağı bildiriliyor.

Keban santralının hemen civarında bir azotlu gübre fabrikası kurulmasının da ekonomik olacağı üzerinde durulmaktadır. Bu cins tesisler için, dünyanın diğer yerlerinde olduğu gibi enerji kilovat saatının bizim paramızla üç kuruşu geçmemesi lâzımdır. Bu imkân Keban'da vardır. Bunun için de 200 milyonluk bir yatırıma ve 600 milyon kilovat saat enerjiye ihtiyaç vardır Tesisin yıllık geliri 75 milyon lira olacaktır.

Madencilikle alâkalı Türk müesseseleri, Fırat enerjisinin demir istihsalimizde de büyük faydalar sağlıyacağını söylemektedirler. Bilhassa Doğuda bulunan ve fakat nakli ve klâsik yüksek fırınla eritilmesi ekonomik olmıyan arsenikli, kükürtlü, fosfalt veya düşük tenürlü demir cevherleri elektrikle eritme usuliyle iş-

lenebilecektir. Bu cins demir rezervleri, araştırmalar ilerledikçe artmaktadır.

Keban enerjisinin ucuzluğu baraj havalisinde bugüne kadar tahakkuk ettirilmemiş bazı sulama projelerinin pompaj ile gerçekleştirilmesine elverecektir. Yapılan hesaplar 80 - 120 metre irtifaa kadar pompajların ekonomik olarak yapılabileceğini göstermektedir. İlk tahminlere göre bu şekilde pompa ile sulanabilecek sahalar en az 100 - 150 bin hektardır.

Keban Projesinin şu yukarıdaki faydaları kadar mühim bir faydası da nehrin seneden seneye ve mevsimden mevsime büyük değişiklikler gösteren sarfiyatını tanzim etmesidir. Böyle bir tanzim sayesinde :

a) Keban mansabındaki enerji tesislerinden çok daha büyük istihsâller sağlanması,

b) Mansaptaki sulamaların su ihtiyaçlarının emniyete alınması,

c) Taşkınların önlenmesi,

d) Ve nehrin yaz akımının takriben üç misline çıkarılması mümkün olmaktadır.

Sadece şu son faide, meselâ Suriye'nin Tabka barajı ile temin edeceği enerji ve suladığı sahayı iki misline çıkarmaktadır.

3 — Keban Barajının havza için önemi :

Fırat'ın Türkiye, Suriye ve Irak içindeki kısımlarında bugüne kadar yapılan etüdler göstermiştir ki,

a) Nehirden en iyi şekilde faydalanmak için büyük hacimli biriktirme barajları tesisi mecburidir. Bu ihtiyaç tam bir faydalanma halinde 55 milyar m^3 aktif hacme kadar çıkmaktadır.

b) Bu hacmı verecek barajların buharlaşma zayiatlarını asgariye indirmek için, baraj göllerinin derin ve iklimin nisbeten serin olduğu menba bölgelerinde inşa edilmeleri çok mühimdir. Meselâ böyle bir tertip barajların mansapta yapılması tertibine göre senede 6 milyar m^3 daha az buharlaşmaya sebep olmaktadır ki, bu Fırat'ın bütün suyunun beşte birine tekabül etmektedir.

c) Keban Barajı 26 milyar m^3 lük aktif hacmi ve en menbada oluşu ile şu yukarıdaki ihtiyaçları karşılama yönünden en ideal baraj, başka bir deyişle bütün Fırat havzasının kilit projesidir. Keban barajı sadece Türkiye için değil, fakat aynı zamanda gerek Suriye ve gerekse Irak için de pek çok faydaları haizdir.

4 — Keban Projesinin teknik ve ekonomik veçheleri :

Baraj geçirimsiz kil çekirdekli kaya dolgu olarak teşkil edilecektir. Dolgu hacmı 13 milyon m^3 ve maximum baraj yüksekliği 205 metredir. Baraj gölü 680 km^2 yüz ölçümüne sahip olup toplam hacmı 31 milyar m^3 dür. Bu su bütün Türkiye sathında yayıldığı takdirde 4 cm bir su derinliği etmektedir. Santral 7 (8) adet 155.000 kw takatindeki türbin - jeneratör grubundan meydana gelecektir. Bunlardan 3 tanesi 1970'de, diğer üniteler ise peyderpey servise konulacaktır. Kebanın 6 milyar kw saat yıllık enerjisi 400 kw hatlarla Kuzey - Batı ve Batı Anadoluya ve 154 kw hatlarla da Elâzığ, Malatya, Adıyaman, Gaziantep, Urfa, Hazar ve Maden'e nakledilecektir.

Bu değerlerle 4 üniteli santral halinde kw/saat enerjinin barajda maliyeti 2,34 krş. nakilden sonraki maliyeti ise 3,67 kuruştur.

DSİ projelerinde bugünkü maliyetinin 6 - 7,5 krş/kwh ve Etibank'ın 1962'deki toptan enerji satış fiyatının ise 8,94 krş/kwh olduğu gözönüne alınacak olursa. Keban enerjisinin taşıdığı mâna ve ehemmiyet bilhassa tebarüz etmektedir.

Keban Projesinin rantablitesi 2,24'dür. Aynı üretimi sağlayacak termik rantablitesi ise 1,44 olmaktadır.

5 — Projenin Finansmanı

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Plânının 15 yıllık projeksiyonu içindeki 1963 - 1971 devresi zarfında enerji sahasında 10 milyar Türk lirası bir yatırım derpiş edilmektedir. 4 üniteli Keban projesi için sarfedilecek miktar ise, bunun % 31'ine tekabül etmekte, dolayısiyle plân çerçevesinde kalmaktadır. Yatırımın yıllara dağılışı aşağıda gösterilmiştir :

Keban Projesi Yatırım Programı

	DIŞ FİNANSMAN (Milyon dolar)	İÇ FİNANSMAN (Milyon TL.)	TOTAL FİNANSMAN (Milyon TL.)
1963	—	8,0	8,0
1964	1,1	49,0	59,0
1965	8,3	164,5	239,0
1966	14,4	269,0	394,9
1967	19,4	467,9	643,0
1968	20,7	523,4	709,5
1969	21,3	466,6	658,7
1970	16,0	237,6	382,3
1971	0,2	2,0	3,8
Toplam	101,0	2188,0	3098,2

6 — Projenin tahakkuku :

Keban barajı mahiyeti, büyüklüğü ve beynelmilel vaziyeti dolayısiyle diğer projelerden tamamen farklı veçheler arzetmektedir. Projenin başarısı ve zamanında tahakkuk edebilmesi için özel bir şekilde ele alınması şarttır. Bu meyanda gerek proje finansmanının ve gerekse beynelmilel temasların müessir olarak sevk ve idaresi için bunların yüksek kademede ve her türlü yetkiyi haiz bir tek el marifetiyle yürütülmesi her bakımdan faydalı olacaktır.

Asst. Prof. Korkut ÖZAL

HOYRATLAR

Sürme beni, sürme beni.
Her göze sürme, beni.
Eşikde kulun olam,
Kapından sürme beni.

Ah o gözler, ah o gözler.
Kan eder âh o gözler !
Beni vuran, ok değil,
Sendeki âhû gözler !

Güne düştüm, güne düştüm.
Gölgeden gün'e düştüm.
Felek ! gözün kör olsun ;
Dediğin güne düştüm !

YURT TÜRKÜLERİ

«Muzaffer Akgün'e»

Herşey bir yana, yurt türküleri bir yana
Aşksa aşk, neş'eyse neş'e elemse elem
Birgün yurt türküleri dinlemesem
Rahat edemem...

Dinlediğim zaman da dertlenirim hep
Yurdun her yönünden sesler gelir
Yürekienirim hep...

«Oy bana oylar bana
Yıl oldu aylar bana»
Ay yıl olur, yıl asır
Gurbet elde durana...
Ya dönmeyip kalana :
Taş taş olur yürekler.
Ötede, uzaklarda
Bir kadın onu bekler.
Sırtın da yavrucuğu
Önünde bir çift öküz
Tarlasına giderken
Solgun dudaklarından
Yere düşer dilekler...

Yere düşen dilekler
Birgün yeşillenirse
Birgün Yeşillenirse
Dua gibi gidenler
Yağmur gibi gelirse
Yağmur gibi sılaya.
Toprak da sevinecek
Toprağı sürenler de
O zaman doya doya...

Türküsüz edemem ben
Düşünemem Türküsüz.
Yalnız türkü melhemdir
Şuramdaki yaraya...

Mustafa KAYABEK

Kıbrıs ve Türkler

Kıbrıs adası Akdeniz'in doğusundadır. Türkiye'nin Anamur Burnu'nun 65 km. güneyinde kalır. Yüzölçümü 9251 km² dir. Nüfusu 595.000 dir. Km² ye 66 kişi düşer. Bu nüfusun 120 bini Türk, 12 bini Arap, 4 bini Ermeni, bini İngiliz, bini Katolik - Mârûni, geri kalanı da Rumdur.

Londra ve Zürich andlaşmalarına göre kurulan bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti bir Türk - Rum karma devletidir. Başkent 102 bin nüfuslu Lefkoşe şehridir. Limasol, Larnaka, Pafos, Magosa, Kerinya önemli şehirlerin başlıcalarıdır.

Adada krom, bakır madenleri işletilir. Yılda 10 bin ton zeytinyağı, 110 bin hektolitre şarap çıkarılır. İklim ılımandır. Lefkoşe'den Efriça ve Magosa'ya uzanan demir yolu 120 km. boyundadır.

TARİHTE KIBRIS

Eski Çağlarda Yunanlılar Kıbrıs adasında çeşitli ticaret iskeleleri kurmuşlardı. Ada zamanla Mısır firavunlarının, Asurlular'ın, İran hükümdarlarının eline geçti. M. Ö. IV. yüzyılda İskender İmparatorluğuna eklendi. Sonraları da Bizans'ın malı oldu. VII. yüzyılda ilk Emevî halifesi Muâviye tarafından İslâm Devleti ülkelerine katıldı.

III. Haçlı Seferi sırasında İngiliz kralı aslan Yürekli Rişar Kıbrıs'taki Bizans prensini kovdu. Adayı bir Fransız kralının buyruğuna verdi. Kıbrıs'ta hüküm süren Lâtin (Fransız) kralları çok kere Mısır - Suriye Türk - Memlûk sultanlarına bağlandılar. XV. yüzyıl sonlarında Venedikliler Kıbrıs adasını ele geçirdiler. Burasını Venedik korsanlarının sığınağı haline soktular.

Osmanlı padişahı II. Selim zamanında Kıbrıs'ın alınması kararlaştırıldı.. Damat Piyale Paşanın komutasındaki donanmayla Lala Mustafa Paşanın komutasındaki Yeniçeri ordusu 1571 yılında Kıbrıs'ı ele geçirdi. Orada bir beylerbeylik (genel valilik) kuruldu. Anadoludan binlerce Türk ailesi Kıbrıs'a yerleştirildi. Böylece, nüfus çoğunluğu Türklerden meydana gelen bu yeşil ada Türk vatanının bölünmez bir parçası oldu. Rus Çarlığı'nın Balkanlar'a doğru yayılması üzerine 1878 yılında İngilizler'le özel bir anlaşma yapıldı. Kıbrıs, Osmanlı Devletine bağlı kalmak şartiyle İngilizler tarafından kiralanmış oluyordu. Buna karşılık İngiltere Ruslara karşı Türk menfaatlerini koruyacaktı. Ruslar 1877 savaşlarında ellerine geçirdikleri Kars, Ardahan, Artvin şehirlerinden geri çekilince İngilizler de Kıbrıs adasını boşaltacaklardı.

Ne yazık ki, 1878 den Birinci Cihan Savaşının çıktığı 1914 yılına kadar geçen 36 yıl sadece İngilizler'in işine yaradı. Osmanlı Devleti Adadaki Türk haklarını koruyamadı. Oradaki Türkler'e sâhip çıkamadı. Bundan faydalanan İngilizler, her fırsatta Türkler'i sindirdiler, yıldırdılar. Böylece, Türk ailelerinin göçü başladı. Önceleri her bakımdan çoğunlukta olan Türkler, zamanla azınlıkta kaldılar. Bu sonuç, Kıbrıs'ı sömürmek isteyen İngilizler'in işine yaradı. Yüz milyonlarca liralık Türk vakıflarına el koyan İngilizler, Türkler'e en büyük darbeyi vurmuş oluyorlardı. Türkler'e karşı sürüp giden bu baskı idaresi en çok Kıbrıs Rumlarını sevindiriyordu.

II. Cihan Savaşından sonra, sömürgecilik siyasetinin geçmediği anlaşılınca İngilizler çekildiler. «Megalo Idea» yani Büyük Yunanistan ülküsünü taşıyan Rumlar, hemen silâhlı hareketlere başvurdular. Oradaki kardeşlerimize merha-

metsizce saldırdılar. Kıbrıs'ı, Yunanistan topraklarına katmak amaciyle durmadan çırpındılar. Binlerce Mâsum Türk'ün canına kıydılar. Oluk oluk Türk kanı akıttılar. Kıbrıs'ın Yunanistan'a geçmesiyle, Batı kıyılarımız gibi güney kıyılarımız da Yunanlılar tarafından çevrilmiş olacaktı. Bu ise, Türk yurdunun savunmasını tehlikeye düşürecekti. Bu tehlikeyi sezen hükûmetlerimiz, Kıbrıs konusuna önemle el koydular.Türk azınlıklarının hak ve hürriyetlerini koruyan Londra ve Zürich andlaşmaları imzalandı. Bu anlaşmalar gereğince 16 Ağustos 1960 ta Kıbrıs bağımsızlığa kavuştu.

Bununla beraber, Türklerin de, Rumların da haklarını koruyan Kıbrıs Anayasasını ilk çiğniyenler yine Rumlar oldu. Yüzyıllar boyunca, kardeşlik duyuları içinde, karşılıklı sevgi ve saygı gösterileriyle yaşayan Türklere silâhlı Rum çetecileri 21 Aralık 1963 sabahı saldırdılar. Kıbrıs Adasını tekrar kana boyadılar. Onlar, Toros Dağlarının heybetli ufuklarında yükselen Atatürk Türkiyesini unuttular. Lefkoşe'de silâh elde nöbet tutan kahraman Türk Ordusunun korkusuz öncülerini hesaba katmadılar.

YAYUK NİNNİLERİ

Yayuk yaydım kolum şişti,
Kolumdan kolçağım düştü,
Halimi her gören şaştı.

Bağlaması

Kaynanama kaldı işler.
Koluma sokulur şişler.
Kedi köpek beni dişler.

Yayuğumun ağzı tahta;
Kaynanam bir olmaz kahbe,
Saldı beni harpden harbe.

Bağlaması

Ben bir yayuk yaymayınan,
Ben bir yiğit sarmayınan,
Suçlumu olmuşum aman.

Yayuğumun ağzı büzük,
Yüreğimin başı ezik,
Kolumda altun bilezik!

Bağlaması

Yayuğum ol, tutuğum ol;
Yağ bal akan oluğum ol,
Of dedikce soluğum ol.

Yayuğun ağzı söküldü,
Bir kaşık ayran döküldü;
Kaynana!. Belim büküldü!

Bağlaması

Sandım bana dert geliyor!
Ağzı kara kurt geliyor!
Hâlden bilmez kürt geliyor!

Dergilerde

HİSAR:

Yedi yıllık bir aradan sonra yeniden çıkmaya başlayan dergi, «sadece şöhret peşinde koşarak memleket dilini ve zevkini yaralayanlardan, sanatı şu ya da bu maksat için kullananlardan kurtulmak, onlarla savaşmak isteyenlerin iç huzuruyla sığınacakları bir kale» gerçekten.

Dergilerde pek öyle göremediğimiz Dranas ta bu iç huzuruyla sığınmış olsa gerc Hisar'a. «Balad» ını şöyle bitiriyor :

Bekliyeceğim elbette gelişini
Yaşamak başka nedir;
İsterse ta kıyamete ille seni
Ki bu aşk başka nedir.

Çağrı'da Mevlâna üstüne yazılarını ve çevirilerini okuduğumuz Mehmet Önder, *Neden Mevlâna* adlı yazısında, her ileri fikrin, her yeniliğin kaynağını Mevlâna'da bulmasını, onun çok yönlü. her yönüyle aydınlık bir insan olmasına yoruyor. «Ruhta arınış huyda güzellik, Tanrı'ya yöneliştir ..... Sevmek, herşeyi, her yaratığı sevmek ruhu olgunlaştırır, insana huzur verir». diyen yazar, «Neden Mevlâna? diye değil, niçin Mevlâna'yı gerçek yönleriyle tanıtamıyor ve eserleri üzerine gereği kadar eğilemiyoruz? diye sormamız gerek..» cümlesiyle bitiriyor yazısını. Evet sormamız ve bütün gücümüzle cevaplamaya çalışmamız gerek sorumuzu. Hakkıyla cevaplıyacak olursak çözülmemiş oluruz ancak bu sorunu.

İlhan Geçer birinci, ikinci yeni'nin, anlamsızlığın boşluğunu ne güzel anlatmış bize; «Hem şiirde birinci yeni, ikinci yeni değil, yeni ve güzel vardır bence. Sonra her yeni mutlaka güzel de değildir. Yenilik uğruna şiire kıyıldığını çok gördük. Güçsüz yenilik birşey ifade etmez. Eskimiyen, kaybetmeyen iyi ve gerçek şiirdir.»

Feyzi Halıcı *Gül, Sonbahar, Sonra* başlıklı şiirinde

Bir gül yaprağısın uzakta
Hayal gibi, yok musun, var mısın?
Yalnızım, dertliyim, çaresizim
Duyar mısın?

diyor. İşte eskimeyen, kaybetmeyen iyi ve gerçek şiir de Hisar sayfalarında.

Gültekin Sâmanoğlu'nun *Sanata Karşı İlgi* Yahya Benekay'ın *Uçaktan Anadolu - Zeus Gibi* ve Mehmet Kaplan'ın *Eskileri Okumak* adlı yazıları güzel. Hisar,-ın öbür şiirlerine de diyecek yok.

Kısacası, «sanatı şu ya da bu maksat için» kullanmayanların, kullananlardan hoşlanmayanların kendilerini bulacakları bir dergi Hisar. Okurlarımıza önemle salık veririz. Adresi : Ulus Meydanı, Plevne Sok. No : 12/B ANKARA

ZEREN:

Ocak sayısı geçen sayıya kıyasla daha güçlü Zeren'in. M. Turgut Taşöz'ün *Gerçek Sevgi* adlı denemesi ilgi çekici. Şöyle tanımlıyor yazısına başlık yaptığı kavramı Taşöz : «Demek ki gerçek sevgi, biçim kaygusuna düşmeden sevgi konusu olan şeyi heryanıyla, neden ve sonuç düşünmeden sevebileceğimiz zaman doğmakta...»

Faruk K. Timurtaş *1963 yılı sonunda kaybettiklerimiz* başlığı altında, titizlikle hazırlanmış üç biyografi sunmuş okurlara. (Behzat Butak, Mesud Cemil Tel ve Hakkı Suha Gezgin)

Mustafa Sarkılar'ın ve Muazzam Neriman Sepetçioğlu'nun şiirleri umut verici. *Ayın Götürdükleri* başlığında Çeyiz Sezen'in yazdıkları, Sabiha Deren'in Fısıltı'sından farksız. Bir sanat ve düşünce dergisinde bu çeşit yazıları yadırgıyor insan. Bunun dışında Zeren sanat hayatında yerini bulmuş bir dergi.

VARLIK:

1 Şubat tarihli dergide Türkân İldeniz'in şiiri çarpıyor ilkin gözümüze :

Ben o kadınım ki 1964 yılı başlarında
Uygar milletlere yeni yıl kartı
.....
İşte görün yirmiyedi kurşun sıktılar
Yirmiyedi kurşun insanlık, kardeşlik, erdemliği öldürmek için
İki çocuğum göğsüme kapalı, biri dizlerimde uyur

Ben o kadınım ki 1964 yılı başlarında
Dünya milletlerine yeni yıl kartı
Ya da insanlığa indirilen bir küfür, bir kamçı

Mete Han, *Neresindeyiz* başlıklı yazısında Atatürk'ün çağdaş uygarlık düzeyine erişmek için ulusuna çizdiği yolun neresinde olduğumuzu beş olayla göstermiş bizlere. Üzücü ama gerçek. İşte bu beş olaydan çıkan sonuç : Çizdiği yol nerde ki?

Ümit Yaşar'ın *Şiiristan'ı* şairin reklâm tarafını unutturuyor insana.

.....
Deniz bildiğin gibi, Orhan Veli'den kalma
Mevsime Yahya Kemal'in sonbaharı
.....
Şiiristan sultanı devletlü gönlün emreylesin yeter ki
Güzelliğinden nice ülkeler kurulur
Yoksan gece ve karanlık
Varsan el sürdüğün her şey şiir
Ayak bastığın her yer şiiristan olur.

Orhan Hançerlioğlu «Erdem Üstüne» den sonra şimdi mutluluk üstüne yazıyor. İlgiyle izliyoruz evren vatandaşının niteliklerini.

Varlık'ın bu sayısı da - her sayısı gibi - güçlü yazılarla dolu. Yalnız; Edebiyatımızın kıymetçe hiç de Halide Edib'ten üstün olmayan kişilerinin ölümünde, bunlara sayfalar, hatta sayılar ayıran derginin, 9. Ocakta ölen bu büyük kadınımız için 15. Ocak sayısına kısacık bir biyografi koyup, 1. Şubat sayısında bir tek söz etmemesi olgunluğuna yakışmıyor.

ÇAĞRI:

Sekiz yıldır yayımını sürdüren derginin Şubat sayısında şiir vine pek bol. Cemal Nalçacı bir doğa yasasını işlemiş *kader* adlı şiirinde.

Bir çırpınışı vardı balığın
Oltanın ucunda,
Bir yaşamak isteği vardı görseniz.

Ama ne deseniz boşuna
Balık da yaşamak istiyordu
Balıkçı da.

Vehbi Cem Aşkun'un Erkan Aşçıoğlu'nun, Selâhattin Batu'nun şiirleri dikkati çekiyor.

Muallâ Ay *Büyük Kent Sanatçıları* başlığını verdiği yazısında çok önemli bir konuya değiniyor. Anadolu'nun ufak bir köyünden yetenekli bir şairin ya da bir yazarın adını duyurur duyurmaz kalkıp büyük şehirlere gitmesinden yakınıyor ve şöyle diyor yazısının sonunda : «Anadolu sorunlarına eğilecek güçlü yazarlar, bırakın kendi çevrelerinde kalsın. Onlar kendi çevrelerine ışık tutabilmek için Anadolu adamıyla ilişiklerini kesmiyeceklerdir. Sanat eserleri bu ilişkiden doğar. Aksine hareket edilirse ortada eser de sanatçı da kalmaz. Tehlikenin en büyüğü de budur.»

İsmet Gözpınar'ın gezi anıları şeklindeki yazısı da severek okunuyor.

ÇATI:

Çatı'nın Şubat sayısına Yalçın Oğuz *Komşu Kızı* başlıklı bir şiir yazmış. Daha insan başlığı görünce bir kanıksama duyuyor. Okuyorsunuz. Hep aynı terâne. Biz, şiirimizin çığır açıcı bir imzasından, Orhan Veli'den en güzel biçimiyle duymuşuz bu sözleri. Ve duygulanmışız. Kalkıp onun dediklerini daha kötü bir biçimde tekrarlayan kişinin bu dizeleri karşısında artık duygulanır mı okuyucu? Kanıksamaz mı? Bir şairden etkilenilir, yararlanılır. Bu doğaldır. Ama bu etkilenme, bu yararlanma onun şiir anlayışı, deyiş güzelliği yönünden olursa olumlu sonuç verir. İşlediği konular yönünden değil.

Sabih Şendil *Yeni Gelin'de* samimi bir havayla;

Şu çiçeğe durması yok mu ağaçların
Tellenip duvaklanması yok mu pembe - beyaz
Kirazların eriklerin şeftalilerin
Nerde çiçeklenmiş bir ağaç görsem
Bana seni hatırlatır yeni gelin.

diyor. Şiir sonuna kadar zevkle okunuyor.

Feridun Ergin, *Kıbrıs Tarihi ve Ada Türkleri* adlı yazısında Kıbrıs'ın tarihçesini yaptıktan sonra; «Siyasî rejim ne olursa olsun ve hadiseler hangi istikamete doğru gelişirse gelişsin, Kıbrıs Türkleri'nin iktisadî durumlarını bir an önce düzeltmeye çalışmaları ve yardım temin etmeleri bir beka şartıdır.» diyerek yazısına son veriyor. En haklı davamızda birşey yapamamanın nedenlerini bunda aramalı.

Fiat yerine *eder*, *Kitap* yerine *betik*, *şair* yerine *ozan* diyen derginin tutup «gönderilen yazılar *iade edilmez*», «özel ilânlar pazarlığa *tabidir*.» demesi iyi karşılanmıyor doğrusu. «Geri verilmez» ve «anlaşmaya bağlıdır» deseydi hem hiç yadırganmazdı hem de ereğine uygun hareket etmiş olurdu.

İzzet GÜNDAĞ

ZEREN ŞAİRLERİ ANTOLOJİSİ

En güzel şekilde çıktı. «P. K. 190 Aksaray/İstanbul» adresinden istenebilir.
Fiatı : 3 Lira
3 taneden az ödemeli gönderilmez.

YAKUP ŞEVKİ PAŞA

İ. H. SUBAŞI

Sene 1922.30/Ağustos Büyük zaferimiz kazanılmış, ordular bir sel gibi Akdenize akıyorlar. Halikin büyük lütfu tahakkuk etmiş, büyük zaferin kazanılması heyecanının verdiği manevî kuvvetle asker ve kumandan gece gündüz demiyor, mütemadiyen yürüyor, yürüyor, bir an evvel düşmanı memleketten tard etmek, aziz yurdumuzu yabancıların işgalinden kurtarmak, vatandaşlarımızı zülümden kurtararak hürriyetlerine kavuşturmak istiyor.

Bu heyecanlı akış kalplerde büyük meserretler dalgalandırırken, bir taraftan da büyük ıztıraplar tevlit ediliyor. Zaten bu hal de harekâtı süratlendiriyordu. Kurtuluşu bir an evvel neticeye erdirmek lâzım.

Mağlûp düşman akibetini sezmiş, yorgunluğun ruhuna çökerttiği hiyanetle her tarafı tahrip ediyor, yakıyor, yıkıyordu. Eline geçirdiği yurttaşlarımızı öldürüyor, yapmadık bir zulüm bırakmıyor, ilerliyen ordumuz Alaşehir'den sonra her yerde harebe ile karşılaşıyordu. Alaşehir, Turgutlu, Salihli ve etraftaki köyler sadece birer harebe, birer yangın yeri idi. Ölümden kurtulabilen insanlar da perişan ve sefil... Bunlar bu acı, istirap ve sefaletlerini ancak kahraman askerlerimizi görerek teskin edebiliyorlar. Manzara tüyler ürpertecek kadar feciydi.. O mamur ve müreffeh her biri bir şehir gibi zengin olan köylerimiz taş taş üstünde kalmıyan bir virane halinde idi.. Akhisar, Manisa bilhassa Osmanlı şehzadelerin yetiştiği ve hüküm sürdüğü Fatih in büyüdüğü zengin mamur ve güzel Manisa şimdi sadece felâkete ağlayan kaya ve taş yığınından ibaret.

Bütün bu fecaetten Akdenizin incisi Türk vatanının müstesna ve çok sevimli bir köşesi olan İzmir'de kendini kurtaramamış, Ordu İzmir'e girdiği zaman orayı da alevleri semaya yükselen yanar bir şehir halinde bulmuştu.

İşte o zaman mücadele senelerinin çektirdiği acı istiraplarla beraber bu halleri görmek hepimizin ruhunda ve kalbinde derin infialler yaratmış, çok haklı olarak zalim düşmana karşı gayız ve kinimizi tahrik etmişti. Bu teessürle ve çok zalimane yapılan harekâta reaksiyon olarak hepimizde haklı bir intikam hissi doğmaya başlamıştı. Bu teessürle proğramlı proğramsız mukabil sert hareketler oluyordu.

Bütün orduların beşeri bir zaafı olan bu intikam hissinden uzak kalan ve hiçbir surette en ufak bir intikam ve zulüm hareketine müsaade ve müsamaha göstermiyen tek adam İkinci Ordu Kumandanı Yakup Şevki Paşa idi.

Akhisar'da kendisinin geceledeği binaya ateş verildiği ve yangından güçlükle kurtarıldığı halde o yine silâhla mukabelede bulunan hiçbir kimseye karşı kadir olduğu zaman sert harekette bulunmamış ve buna hakkımız yok demişti. Mukabil bir zulüm de bir zulümdür, zalimin düşmanı Allah'dır, Cenabıhalikin bize ihsan buyurduğu bu büyük zaferi zulümle kirletmeye hakkımız yok bizim, diyordu.

Devletler Rum ve Türk haklarının mübadelesini kabul ve tatbik edinceye kadar da Yakup Şevki hiçbir zulüm yaptırmadı. Mübadelede de Rumları tam bir emniyetle bütün mal ve haklarına sahip olacak şekilde Vapura binecekleri iskeleye kadar selâmetle gönderdi.

Bu yazının istihdaf ettiği asıl maksada geçmeden evvel istitrat olarak şunu arzediyorum :

İkinci Ordunun emrinde olan 4. Kolordu Kumandanı Kemalettin Sami

Paşa idi. Kemalettin Sami Paşa muhtelif harplerde vücudunun muhtelif yerlerinden 18 yara almış ve sağ kolu çolak kalmış çok cesur atılgan ve kudretli bir kumandandı. Sakarya muharebelerinin hâkimi ve hakiki galibi bu Kemalettin Sami Paşa ile Merhum Deli Halit Paşadır. Bu ikisinin şiddet ve kudreti bu zaferin kazanılmasında birinci derecede rol oynamıştır.

O zamanlar temizlik diye söylenen bu intikam hareketlerine Kemalettin Sami Paşa karışmıyor ve karışamıyor, cephe Kumandanlığı kendisinin bu haline şikâyet ederek harekete geçmesini istiyordu. Kemalettin Sami Paşanın verdiği cevap, Yakup Şevki Paşanın emrindeyim, yapamam şeklinde oluyordu. Biz daha yüksek makam olarak sana emir veriyoruz harekete geç denilse de hayır diyordu. Ben cezadan korkan bir insan değilim. Fakat Yakup Şevki Paşanın benim üzerimde manevi bir nüfuzu vardır, ben onun kumandasında onun arzu ve emrine muhalif harekâtta bulunamam, beni onun kumandasından alın, o zaman mesele kalmaz, her emri yerine getiririm diye emirleri cevaplandırıyordu.

Bu muhavereden iki gün sonra Orduya gelen bir emirde, Kemalettin Sami Paşa Kolordusunun cephe karargâhına daha yakın olması sebebiyle, emir ve kumandada daha kolaylık olacağından 4. Kolordunun cephe emrine alındığı bildirildi.

Kemalettin Sami Paşa Yakup Şevki Paşanın Harbiye mektebinde ve Tabiye muallimliğinde muavini olarak çalışmış, daha sonraları da bir çok yerlerde Kurmay Başkanlığını yapmış, yüksek istidadını Yakup Şevki Paşanın derin bilgisi ile genişletmiş ve daima onunla beraber bulunmuş olması hasebiyle Yakup Şevki Paşa da Kemalettin Sami Paşayı bir küçük kardeşi gibi sever, her yerde her zaman ona sadece Kemal diye hitap ederdi.

4. Kolordunun cephe emrine alındığı emrini alınca telefonla Kemalettin Sami Paşaya :

Kemal emrin geldi, seni cephe emrine alıyorlar, ne için aldıklarını sen de ben de biliyoruz, unutma ki her şeyi her âdeti bilen ve gören bir Allah vardır. Ve yarın hepimiz yaptıklarımızın hesabını ona vereceğiz, dedi. Ve mukabele beklemeden telefonu kapadı.

Bütün bu hallerden kimsenin haberi olmadığı için şiddetli bir surette ecnebi ve gayrimüslim düşman olarak tanınan İkinci Ordu Kumandanı Yakup Şevki Paşanın menşeini dinden Allah'ı İmandan alan bu davranışından bilâhare haberdar bulunan İzmir'deki Şevrole fabrikasının mümessili, hiçbir fena harekete müsaade etmiyen bu ordu kumandanına bir şükran nişanesi olarak yeni bir Şevrole otomobili hediye etmek istiyordu. Cephe kumandanlığına kendisine delâlet ederek hediye ettiği otomobilin Yakup Şevki Paşa'ya gönderilmesini arz ve rica ediyordu.

Cephe Kumandanlığı bir yüzbaşı arkadaşla firmanın mektubu ve cephe kumandanlığının tezkeresi ile beraber otomobili Balıkesir'e ordu karargâhına gönderdi. Bu harekete ziyadesi ile canı sıkılan Yakup Şevki Paşa, otoombili kabul etmek istemedi. Fakat getiren Zabit arkadaş otomobili geri götüremiyeceğini söyleyince çarnaçar karargâhda kalmasına müsaade etti. Ancak hediye edilen otomobili aldığına dair bir yazı, bir teşekkür mektubu yazmak mevzubahis olunca, buna imkân bulunamadı işte... Yüzbaşı arkadaş otomobili bıraktı gitti. Aradan geçen zaman zarfında firma, cepheden otomobilin gönderilip gönderilmediğini soruyor, cevaben gönderdik diyorlar. Fakat cevabın verilmemiş olması, kendilerini firmaya karşı şüpheli duruma düşürüyor, altı ay kadar zaman geçtikten sonra cepheden ordu karargâhında vazi-

feli bulunan bana telefon edildi. Otomobili aldığına dair Paşadan bir kâğıt alması, yahut onun yerine benim yazıp imza eedrek göndermemi istiyorlardı.

Ben bir çok yazıları onun emri ile imza ediyordum ve benim yazımla onun yazısı arasında fark aranmıyordu. Bunu bir çok kimse de biliyordu. Ama hiçbir zaman ben bu emniyeti suiistimal etmemiştim. Esasen buna imkân da yoktu. Binaenaleyh cevaben şöyle dedim : Maalesef yapamıyacağım, Paşa razı değildir, bu işi bana teklif edeceğinize siz orada yazıp onun namına imza ederek vermelisiniz.

Zamanlar geçti. Lozan sulh muhadesi devamınca Ordular sefer ve harp durumunda kaldılar. Sulhun imzasından sonra orduların da Hazar, yani Sulh vaziyetine geçmeleri gerekiyordu. Ordu Kumandanlıkları kaldırılacaktı. Bunun için gelen emirde Orduların hazar ve sulh durumuna geçişinde Ordu emrinde bulunan zabitan, eşya, teçhizat ve otomobillerin de münasip şekillerde Kolordulara taksim edilmesi, Ordu Kumandanlarının yaverleri ile kendilerine mahsus olarak bir otomobil almaları bildiriliyordu.

Ben en yeni ve en güzel bir otomobil olan Şevroleyi almasını Paşaya teklif ettim. Bana acı bir bakışla olmaz, sonra üzerimizde kalır, iade edemeyiz dedi.

Ben de bunun bir hediye olduğunu söyleyince, evet bunun için üzerimizde kalır, vermek istesek de almazlar diye cevap verdi.

Bir hediyeyi kabul etmemekte niçin bu kadar israr ettiğini sordum. Cevaben: Yüzlerini görmek değil, isimlerini bile işitmediğim bu yabancıların verdikleri hediyeyi nasıl kabul ederim. Ben İkinci Ordu Kumandanı olmasaydım bana bunu hediye ederler miydi diye sualimi cevaplandırdı. Ben de tabiatiyle evet hediye etmezlerdi, sen İkinci Ordu Kumandanı olmasaydın bu büyüklüğü göstermene imkân ve fırsat olamazdı, dedim. İlâveten onlar senin maddi mevkiine değil, manevi harekâtına karşılık bir şükran borcu olarak ve seni hiç görmedikleri, tanımadıkları halde bu hediyeyi vermiş bulunuyorlar. Senden başka da kumandanlar vardır, onlara niçin böyle bir hediyede bulunmadılar demem üzerine yine sözümü şöyle cevaplandırdı :

Yani ben Allah için yaptığım bir hareketi onların otomobili için ifna mı edeyim? Öyle mi istiyorsunuz deyince artık susmak zorunda kaldım.

Tabiî o güzel otomobil Paşanın kabul etmemesi üzerine Kolordulara gönderildi. Buna mukabil köhne bir otomobil alarak İstanbul'a geldik. Zaten karargâhta otomobillerin hepsi binbir badireden arta kalmış köhne otomobillerdi.

İstanbul'a geldikten bir müddet sonra da (ben burada vazife başında değilim, bana otomobilin lüzumu yok) diyerek o otomobili de iade etti.

Yakup Şevki Paşa bütün hikmetlerin ve faziletlerin başı ve anası olduğuna iman ettiği Allah korkusunu hakikaten ve tamamiyle kalbinde yaşatan bir insandı. Allah'dan başka da hiç kimseden korkusu olmadığı için hiçbir beşeri tesir altında kalmamıştır.

O hiçbir zaman kula kul olmamış, yalnız Allah'a kul olmuş, öyle yaşamış ve öylece hayata veda etmiştir.

İshak Hakkı Subaşı

Elazığ Civarındaki Erozyon Çalışmaları

Orhan İNCEOĞLU
(Or. Yük. Müh.)

1959 yılından beri Elâzığ - Şehir içi dereleri yağış alanında yapılmakta olan Erozyon, Rüsubat ve Taşkın kontrolü çalışmaları bu yıl sona erecektir.

Herşeyden evvel doğrudan doğruya Elâzığ şehrinin ve Elâzığlıları can ve mal kaybı tehlikesine maruz bırakan şehir içi derelerinin bu tehlikesini bertaraf etmek için yapılan çalışmaların bugün vasıl olduğu netice ile bundan sonra ki durumları hakkındaki düşüncelerimi söylüyerek muhterem Elâzığ'lılara bazı faydalı açıklamalarda bulunmak istemeyteyiz.

Bu yıl dördüncü senesini ikmal edecek olan çalışmalarımızla hem yakın bir geçmişte dahil can ve mal kaybına sebep olan şehir derelerinin zararlarını önlemek ve hemde şehir civarındaki bu tepeleri gerek ekonomik olarak ve gerekse mesire yeri olarak kıymetlendirmek gayesini taşıyoruz.

Üç yıldan beri ıslâh edilen sahanın miktarı 15 km^2 dir. Yani başka bir tabirlede (15.000) dekardır. Bu saha içerisinde bugüne kadar ağaçlandırma gayesi ile (335 902,76) km hendek ve (21 885, 75) km. de teras inşa edilmiştir.

Bu teraslar içerisinde üç yılda (10 061) adet meyve fidanı ile (9 790) adet bağ çubuğu yetiştirilmiştir. Yine havzanın ağaçlandırılması için bugüne kadar (11 100) kg. badem tohumu ile (2 300) kg. meşe tohumu ekilmiş ve cem'an (221 568) adet çeşitli orman ağaçları dikilmiştir. Sadece geçen yıl havzada tohum ekimi ve fidan dikimi sureti ile yetiştirilen fidan adeti (6 000 000) yaklaşmaktadır.

Bu fidanların kuruyanları her yıl ilkbaharda yeniden dikilerek kayıplar önlenmektedir. Yine üç yıl zarfında şehir içi dereleri yamaçlarının bir an önce yeşermesini temin etmek için (10 060) kg. korunga tohumu ile (190) kg. çeşitli mer'a nebatlarının tohumları ekilmiştir. Çalışma sahasında ki sahipli arazilerin imarı sureti ile havzanın ekonomik yönden gelişmesine de yardımcı olmaya çalışmaktayız.

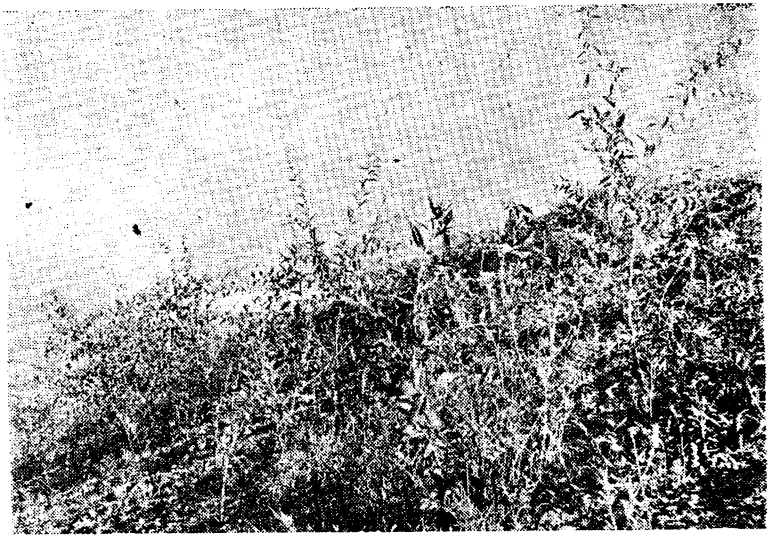
Bu maksatla bugüne kadar havza dahilinde (37) adet kaynak ıslâh edilerek büzlerle civarda ki sahipli arazilere nakledilmiş ve bu sahipli araziler teraslanarak sahipleri tarafından kullanılmaya başlanmıştır.

Üç yıl içerisinde çalışma sahasında (16 902) km. uzunluğunda yol inşa edilmiştir. Yol kenarlarına ileride şehir halkının istifade edebileceği çeşmeler, dinlenme yerleri gibi bilhassa Elâzığ'lıların yokluğunu hissettikleri mesire yerleri tesis edilmiştir.

Bu yıl ki çalışmalarla Erozyon çamaları sahası 25 Km^2 ye ulaşacaktır. Dört yıl sonunda 2 milyon masrafı ile meydana gelecek olan bu büyük imar sahası her şeyden evvel, evvelce Llâzığ'lılar için bir tehlike menbaı olan şehir içi derelerinin insan emeği ile insanlık hizmetinde bir yer haline getirilişinin bir örneği olacaktır.

Bundan başka 1963 yılı ağustos başlangıcından itibaren Sivrice kazası Kürk köyü civarında Tuzluca deresi yağış alanında Erozyon, Rüsubat ve Taşkın kontrolü çalışmalarına başlamış bulunmaktayız.

250 ha. vüsatindeki bir sahada yapılacak çalışmalar ile hem Kürk köyünün can ve mal emniyeti temin edilmiş hemde mümbit taban arazileri Taşkın ve Rü-

Erozyana maruz kalmış yamaçlarda yetiştirilen bademler

subat tehlikesine karşı korunmuş olacaktır.

Ayrıca Tuzluca deresi havzasında yine bu yıl çeşitli orman ve meyve ağaçları dikilecek imkân nisbetinde de düz kısımlarda üzüm bağları tesis edilecektir. Bu sayede her yıl hem Kürk köyü meskün sahalarına ve hem de ekili arazilere de büyük zararlar veren Tuzluca deresinin zararları önlendiği gibi ilerisi için ekonomik kıymeti haiz bir saha kazanılmış olacaktır.

MAYALAR

Yar yatarken sine-bendi çözülmüş
Uyku basmış elâ gözler süzülmüş.
Gizli gizli yar sevdiğim sezilmiş
Zaten başım belâlıdır belâlı!

Kız sarayın hem sırçadır hem yüce
Pervam yoktur hiç kimseden zerrece
Misafirim yar koynunda bu gece
Talan olmaz, bir gecede yatağın!

Ee... Daha Nasılsın Ahmet Dayı?!

Babalarımız dedelerimiz bizden daha neş'eli insanlarmış. Gülüp söylemeyi ihmal etmezlermiş hiç.. Böyle olmasaydı onların neş'esinden faydalanabilir miydik bu gün? Herhalde nefse ve menfaate değer vermemelerinden olmalı bu...

Seferberlikten önceki yıllarda bir gün, Elâzığ'dan köyüne dönmekte geç kalan Ahmet Dayı, handa yatmaktansa, yol üzerinde bir köyde, yolundan kalmamak için, tanrı misafiri olmayı düşünür ve yola çıkar. Ama Kesrik'e varınca karanlık çöktüğü için daha ileri gidemez, «papur yolu» üstünde, kapısı açık bir konaktan içeri girer. Selâmlık odasına çıkarak oturanları selâmladıktan sonra, bir kenara ilişir. Bu geç saatte Ahmet dayının gelişi selâmlıktakiler için sevinçli bir hâdise..

Ahmet Dayı hem saf, hem de sinirli bir fakir. Şakaya geldiği için çok sevimli bir köylü hem de..

Başköşede oturan Dayıbey, yorgun argın gelen Ahmet Dayının hatırını sorar :

— Merhaba Ahmet Dayı! Nasılsın iyi misin? Çoluk çocuk, davar doluk nasıl?

Ahmet Dayı: — Merhaba efendim, hamdolsun iyiyim, çoluk çocuk ellerinizden öper, davar doluk canınıza kurban...

Dayıbey ayni sorgu sualin tekrarlanmasını işaretle diğer oturanlara tembih eder. Onbeş, yirmi kişi Dayıbeyin işmarına uyarak Ahmet Dayının halini hatırını, çoluğunu çocuğunu, davarını doluğunu sorarlar. Onbeş yirmi kişiye ayrı ayrı cevap vermek, hele yorgun argın gelen bir insan için kolay değil. Ama Tanrı Misafiri, Tanrı Selâmı bu.. Sorulmasa olmaz, cevaplandırılmazsa olmaz. Nihayet selâmlaşma hal hatır sorma biter.

İçinden çok şükür diyen Ahmet Dayı kalın sigarasından rahat bir nefes çekmeden, tekrar başköşede oturan Dayıbeyin gür sesini duyar. Dayıbey, eğilip bakışlariyle Ahmet Dayıyı bularak:

— E... daha nasılsın Ahmet Dayı!..

Yirmi kişiye cevap vermekten kurtulup yeni nefes alan Ahmet Dayı, kendisine gösterilen bu ilgiye son verdirmek için :

Vallaha da iyiyim beyim, billaha da iyiyim!...

Ama Dayıbeyin tekrar işaretine lüzum kalmadan selâmlıktakiler hatır sormayı yeniden tekrarlarlar. Dayıbeyin sorusuna cevap veren Ahmet Dayı, yeniden hatırını soranlara da, tekrar cevaplandırır. Ve içinden de yavaş yavaş kızmağa sinirlenmeğe başlar. Bu kadar nefes tüketeceğime yoluma devam etseydim daha iyiydi diyerek kaldığına pişman, aşağıya inip uyumak için selâmlığın dağılmasını hayâl eden Ahmet Dayı, bir kaç lâf dinledikten sonra, tekrar Dayıbeyin sesiyle irkilir :

— E... Daha daha nasılsın, Ahmet Dayı!...

Ansızın hayâli dağıtılan Ahmet Dayının, sinirleri başına toplanır. Vereceği

HAVUZBAŞI MANİLERİ

Havuzbaşı mermeri
Ben severim berberi
Ona yüz verme diyen
Ya kördür, ya serseri

⁂

Havuzbaşı, subaşı
Berber, gözümün yaşı
Açılmaz, tutuk dilim,
Yarın çatıktır kaşı

⁂

Havuzu dolandırdın
Suyunu bulandırdın
Açma kaymak gerdanın
Ağzımı sulandırdın.

⁂

Havuzu temizlerim
Yar yolunu gözlerim
Gelse, gözümden bile
Esirgerim, gizlerim.

cevabı dilinde tutamıyarak, birdenbire bütün meclisi gözden geçirip :

— Haşa meclisten dışarı, iyi olmıyanın ta anasını, avradını.....

Diye son sözünü söyledikten sonra, yatsı namazını kazaya bırakarak, ayağa kalkar odadan dışarıya çıkarak seküde yatmaya gider.

Aşağı inerken kulağını tırmalayan kahkaha seslerine karşı «herkese keyif lâzım. Bizim halimizi soran yok, sözüm ona bunlar da bey, efendi... Fesüphanallah...»

Diye söylendiği duyulur.

Ermeni - Kürt Çekişmesi :

Bunlardan birincisi koyu hıristiyan, ikincisi de koyu müslüman vatandaşımız. Yabancı çapına ve dolabına gelmeyince, devlete, millete yardımları ve yararlıkları inkâr edilemez. Birincisi daha çok zanaat yönünden, ikincisi askerlik ve itaat yönünden..

Siyasî tutumlar olmasa, bu toprak ta yaşıyanın, birbiriyle dost geçinmekten, başka çaresi yoktur. Ama dış ve iç siyaset tutumları, eskiden bu iki halkı birbi-

rine düşman edegelmiştir.

Birincisi ikincisinin cehaletini, ikincisi birincsinin dehaletini, kültürel bir istismar konusu yapmıştır.

Buna ait fırralar anlatılır, tekrar edelim :

Ben Bilmem Nasıl Olursan Ol?!

İç karışıklık günlerinden birinde, din ayrılığı halk ayrılığına yol açmıştır. Ermeni bir tarafda, kürt bir tarafda.. Kürt bilgisi az, fakat imanı çok bir müslümandır. Her işi din açısından görüp çözmek ister. Yakaladığı bir ermeni gencini, yere yıkarak, hançerini çekip, müslümanlığa davet eder :

«— İslâm olursan ol, yoksa seni öldürürüm!...» diye..

Bu sivri hançerin, bu kesin gözlerin altında koyun uysallığıyla yatan ermeni yiğidi, tam bir teslimiyetle :

— Aman ağa, vurma!.. İslâm olacam, Hak dinini kabul edecem. Hemen şartlarını öğret, bu andan tezi yok!...

Bu kabule karşı, dinine sikke batmaz kürdün, sevinmesi gerekmez mi? Aksine sitemi var :

— Darda kaldın mı müslüman olursun değil mi? Bir de utanmadan şartı nı mı benden soruyorsun? Ben bilmem nasıl olursan ol!... Açıkça söyle sen, müslüman olacak mısın, olmıyacak mısın?!

Ermeni yiğidi, kürt babayiğidinin sitemine cevap bulamaz : Şartsız kabul edersen, müslüman oldum, hak dinini kabul ettim, der. Kürt babayiğidi, mertliğini ve civanmertliğini isbat için de :

— Bizde, amana kılıç kalkmaz, islâm olana, hançer inmez!

Diyerek, tutsağını salıverir.

Niye Kurban, Cennet Ahurdur?!

Mutaassıp bir ermeni mamasıyla, söyletgen bir türk hatunu, Cennet Cehennem üzerinde konuşuyorlar. Hatun, mamaya soruyor :

—Ahcik! Cennete, türklerden hiç gidecek mi? ne dersin?!

Ne kadar koyu İsevî olsa, kitabehlidir ya insafı elden bırakmaz, yine :

— Gidecek amma, tek tik!.. (yani tek tük, ancak bir kaç tane.)

Hatun bacı, soruyu söylevi kesmez, yine sorar :

— Ya ermeniden ne kadar gidecek?

— Bu da sorulur mu hiç? khum khayneree!.. (yani kum kaynarcasına bol, o kadar fazla ermeni, cennete gidecek.)

Pekey, bu söylenenler doğru olsun, fakat cenneti sele verip kumla dolduran ermeni mamasının, hızını kırmak için, hatun bacı, karşısına kürdü diker :

— Pekey mama, Cennete, kürt hiç gitmiyecek mi?!

Mamayı çileden çıkarmak için yalnız bu soru, kâfi!.. Başını, geriye atarak; gerden kırıp, bel bükerek, cevap vermek için acele eden mama :

— Niye khurban, Cennet akhurdur, kürdün ne işi var orda?! Sekü yok ki yan gele.

Ayın Olayları

«Valimizin Basın Toplantısı»

Ankarada Devlet Plânlama Dairesinin Danışma Kurulu toplantısına katılan sayın valimiz Abdullah İğneciler, 20 Ocak günü bu konuda yapmış olduğu basın toplantısında özetle şunları söylemiştir :

«Bu toplantının gayesi yatırımların daha süratlendirilmesi, illerde ve merkezde koordinasyonun temini için lâzım olan tedbirlerin alınmasıdır. Buna dair mütâlaalar ve tenkidler yapıldı. Başbakanın nutku ile başlayan toplantıya Bakanlık Müsteşarı ve Valiler katıldılar.

Belediyenin borçlarının hazineye devredilmesi katileşmiştir. Bundan başka Elâzığ'ın en büyük ihtiyaçlarından biri olan suya, Aksaray mahallesindeki artezyenler de ilâve edilecek.

Bayındırlık işlerinde il ve köy yollarına önem verilecek ve geçen yıla nazaran iki üç misli çalışma yapılacaktır. Bu çalışmalar için 6 adet kamyon 2 buldozer 1 grayder ve bir de yükleyici olmak üzere 10 parça motorlu araç Nafıa'ya ilâve edilmiştir.

Milli Eğitim çalışmaları geçen yıllara nazaran arttırılmış, 300.000 lira merkezden temin edilmiştir. Buna Özel İdareden de 500.000 Lira ilâve yapıyoruz. Geçen sene okul inşaatı olarak 32 okul inşaası tahakkuk etmiştir. Bu yıl enaz 35 okul, köy ve kasabalara yapılacaktır.

Şehrimizin yakacak sıkıntısı (kok kömürünün) 2000 tondur. Bu miktar % 51 artışla 3000 tona yükselmiştir.

Elâzığ teşkilâtında iş hacminin artması dolayısıyle Vilâyete bir vali muavini kadrosu daha ilâve edilecektir.

Ticaret lisesi önümüzdeki yıl müsait bina bulunduğu takdirde tedrisata başlıyacaktır.»

Şeker Fabrikası :

Keban Baraj santralının yapılmasıyla sular altında kalacak olan şeker fabrikasının durumu düşündürücüdür. Fabrikanın başka bir yere kaldırılması için de 70 milyon liralık bir fonun ayrılması gerektiği havadisi karşısında belediye bir bildiri yayınlayarak siyasî parti mensuplarını, Ticaret ve Sanayi Odasını, fabrikanın kaldırılacağı yeri tesbite davet etmiştir. Kalkacak fabrikanın yeni inşaat yeri Elâzığ'ın çehresini değiştirecek ve yılda 500 bin liranın üzerinde olan lüzumsuz akaryakıt ve vasıta masraflarını da önliyecektir.

«Türkiye Komünizmle Mücadele Derneği»
İlimizde de faaliyete geçti

Türkiye Komünizmle Mücadele Derneği, 29. Ocak. 1964 tarihinde Elâzığ Şubesini kurmuştur. Dernek kurucuları gayelerinin birlik ve beraberliğimizi parçalayıcı muzır cereyanlarla, bu günkü demokratik düzen içerisinde, mantıkî ve medenîölçüler çerçevesinde mücadele etmek, onları zararsız ve tesirsiz hale getirmek olduğunu söylemişlerdir. Derneğin Elâzığ Şubesinde görev alan arkadaşlar şunlardır: Şube Başkanı Enver İçten (Müteahhit), Sekreter Mustafa Doğan, Muhasip Muhiddin İspir (İk. Tüccar), üye Mustafa Belviranlı (öğretmen), üye Cavit Kılıççöte (iktisatçı), üye Sıtkı Arpacı (Fabrikatör) üye M. Suphi Çetin (Vet. Hek).

Dernek üyelerine başarılar dileriz.

Ticaret Lisesi Kuruluyor :

Elâzığ'da bir Ticaret Lisesi yapılması fikri, Ticaret ve Sanayi Odası'nın teşviki ve Vilâyet Makamının teşebbüsleri ile tahakkuk ettirilmiştir. Milletvekillerimizden Sayın Nurettin Ardıçoğlu ve Sayın Hurrem Müftügil'den aldığımız bilgilere göre; 1964 yılı plânlama çalışmaları daha önceden kapanmış olduğu için, inşaata 1965 te başlanabileceği ve fakat Lisenin Elâzığ'da 1964 öğrenim devresinde faaliyete geçmesi hususunda prensip kararına varıldığı, temin edilecek kiralık bir binada öğretime başlanabileceği anlaşılmıştır. Böyle bir zarureti kıymetlendiren sayın valimiz, bu sene inşaatı tamamlanacak olan Lisenin ek kısmında Ticaret Lisesi'nin ilk sınıfını öğrenime başlatabileceklerini açıklamışlardır.

OKURLARIMIZA

Tarih ve kültürümüzün, karanlıkta kalan yönlerini, sabırlı incelemeleriyle aydınlatan, kıymetli bilgin Kırzıoğlu Fahreddin, Yeni Fırat'da yayınlanmak üzre, yeni yazılar hazırladığı müjdesini vermektedir.

İstanbul'a gidişinde Harput şehri mahallelerini ve mükellef ailelerini (eşrâf ve muteberân dâhil) 16. asır «Tahrir defteri»'den çıkarıp dergi için hazırladığını; Bölgemizin en büyük tarih kaynaklarından birisinin de «oğlu» ve «uşağı» kelimesiyle biten köy ve ekrek (yani mezrea) adlarının izahı olduğunu; ve bunları yerli konuşum ve yazım (telaffuz ve imlâ) bakımından kontrola tâbi tutacağını'da 18. Ocak. 1964 Tarihli mektubunda belirtmektedir. Yine aynı mektupta; Karadenize kadar hükmeden ve sapan taşlarıyla, gemileri bile ürkütüp, kaçırtan, Sopan/Sophanéne (Egil - Elaziz - Dersim) bölgesi satrapları atası Tork'un (kadılık koca), Zaloğlu Rüstemi ve Herkülü gölgede bırakan destanını, kut (kol ve bilek) efsanesini yazacağını, müjdelemektedir.

Bu destanın izlerini, Dede Korkut, Oğuz nağmelerinin kalıntılarını, Elazığ bölgesinde tesbit etmenin millî ve edebî büyük bir kazanç olacağını da bildiriyor. En tabiî gerçek bu..

İslâmiyetten önceki Doğu Anadolu tarihinin, Sakalar ve Oğuzlar çağı olarak, Şamanlık ve Gregoriyenlik (yani güneş'e tapıcılık) ile geçtiğini; Çadır uslûplu kubbeli - künbetli kilise ve manastırların da inanış ve yapılış karakteri bakımından, Oğuzlardan kalma olduğunu bilmemiz ve tanımamız gerektiğini, bu yazılarıyla açıklıyacaktır.

Şimdilik (eşsiz, güçlü Tork destanı ve Harput - Dersim (Tunceli) - Erzincan ilbeyleri, yağanaklar/angeller) gibi uzun bir başlık taşıyacak olan makaleleriyle, Murat - Fırat kavşağı ve çevresinde de, Dede Korkut kitabıyle aydınlatarak, gerçek tarihini ortaya çıkaracağını, okuyucularımıza bildirirken kıymetli yazara sürekli başarılar dileriz.

Yeni Fırat

KİTAPLAR

★ **Sonsuz Gecelerin Ötesinde :** Halit Fahri Ozansoy (Şiirler) — İstanbul, Minnetoğlu Kitabevi 1964, 96 sayfa 5 lira

★ **Roman :** Falih Rıfkı Atay — İstanbul, Varlık Yayınları 1964, 4 lira

★ **Mevlânâ :** Abdulbaki Gölpınarlı — İstanbul, Varlık Yayınları 1964, 224 sayfa 4 lira

★ **Comme Autrefois:** Turhan Doyran (Fransızca şiirler) Editions Europeennes Emergences — Liege (Belçika) 56 sayfa

★ **Canlı Maymun Lokantası :** Güngör Dilmen (Oyun) — İstanbul, İzlem Yayınları 1964, 64 sayfa 2,5 lira

★ **Gazetecinin El Kitabı :** Carl Warren, çeviren : Burhan Arpad, İstanbul Gazeteciler Cemiyeti Yayınları 1964, 175 sayfa 7,5 lira

★ **Komedi Sanatı :** A.Seyler, S. Haggard, çeviren : Suat Taşer — İstanbul, Ataç Kitabevi Yayınları 1964, 96 sayfa 3 lira

★ **Yaşadıkça Ağladım :** T. Hikmet Dayı (Şiirler) —Adana, Doğan Basımevi 1964, 33 sayfa 1,5 lira

DERGİLER

★ **Zeren :** P. K. 190 — Aksaray/İstanbul

★ **Evrim :** P. K. 539 — İzmir

★ **Ataç :** Ankara Cad. 45 Cağaloğlu/İstanbul

★ **Çatı :** P. K. 110 — Bursa

★ **Elif :** P. K. 47 — Bursa

★ **Su :** P. K. 11 — Sivas

DÜZELTMELER :

1 — Geçen sayımızda «Mevlânâ Törenleri» başlıklı yazıda (Sayfa 7, sütun 1 de) ikinci paragrafın 15 inci satırındaki «Gönül tavsiyesi» sözlerinin doğrusu «Gönül tasfiyesi« dir. Aynı sütunun son satırındaki tavsiye kelimesinin de doğrusu tasfiyedir.

Aynı sütunun üçüncü ve müteakip paragraflarındaki «tasarruf» kelimeleri «tasavvuf» olacaktı

Yedinci sayfada ikinci sütunun on yedinci satırı «Halbuki biz nefse sarılan» diye başlıyacaktı.

2 — «Sema ve Figürleri» başlıklı yazıda (Sayfa 17, Sütun 2) Arif Nihat Asya'nın şiirinin baştarafına, Şair Leylâ Hanım'ın

Eser-i aşkın ile şems-ü kamer
Hem Sem'in gibi devr'ân eyler.

beyti girmiştir. Bu beyit aynı sütundaki onuncu satırın altına girecekti.

Düzeltir özür dileriz.